І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: 'Svoboda', 81-83 Grand St., Jersey City, N. J.
Тел: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740

РІК LXIV. Ч. 55. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 22-го БЕРЕЗНЯ 1957 П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, MARCH 22, 1957 No. 55. VOL. LXIV.

АРҐЕНТИНА НА КРАЮ ГОСПОДАРСЬКОГО КРАХУ

Буенос Айрес. — Тимчасовий президент Арґентини Арамбуру виступив з промовою до арґентинського народу, в якій з'ясував відкрито важку господарську ситуацію Арґентини і заявив, що вона опинилася в обличчі господарської катастрофи. Проблеми, що стоять сьогодні перед арґентинським народом, вимагають негайної розв'язки і тому уряд рішений на далекосяжні і драстичні заходи, щоб протидіяти господарській катастрофі. Говорив Арамбуру на зібранні провідників дванадцяти арґентинських політичних партій, які із свого боку висловили своє критичне ставлення до господарських заходів уряду і закинули йому брак конкретної політики в цій ділянці. У своїй промові Арамбуру осудив з одного боку безоглядну еґоїстичну політику арґентинських промисловців і підприємців і з другого боку теж і світ праці, що — за його словами — найвищим суспільним досягнення вважає „добре оплачуване лінивство". На згаданому зібранні, після през. Арамбуру виступив із господарським звідомленням д-р Роберто Верріср, міністер фінансів Арґентини. Він заявив у своїй доповіді, що арґентинське господарство опинилося в стані „крайньої потреби" і що головна загроза лежить в національному бюджеті та в балянсі платностей. Витрати в цьогорічному бюджеті перевищають на 14 більйонів пезів (777,000,000 долярів) евентуальні прибутки. Він висловив свій сумнів, щоб цей дефіцит можна було покрити з допомогою видання нових державних бондів і заявився рішуче проти збільшення валютових емісій, бо це привело б тільки до поглиблення інфляції. Дуже критичний стан теж і в ділянці закордонної торгівлі, де треба сподіватися дефіциту у висоті 250 мільйонів долярів. Арґентинські резерви в золоті і долярах виносили наприкінці мин. року суму 237 мільйонів долярів, але вони будуть вичерпані на протязі біжучого року, й у випадку якоїсь катастрофи, як наприклад, посуха, Арґентина не матиме ніяких грошових засобів. Д-р Веррісp не подав учасникам наради ніяких плянів, ні програми для протидіяння господарському краховi, але неофіційно повідомлено, що уряд плянує зредукувати передусім державні видатки на борону, які виносять 34% всього арґентинського бюджету. Крім того, уряд хоче зрезиґнувати з уділювання всіх економічних субсидій і залишити заробітні платні на тій висоті, як вони були досі. За такими редукціями й обмеженнями є през. Арамбуру та ще деякі члени уряду, інші члени висловлюються проти цієї програми і погрожують димісією.

Ніксон вертається до ЗДА

Туніс, Тунісія. — Віце-президент Ричард М. Ніксон 20-го березня відлетів із Тунісу до Вашинґтону після того, як він був змушений бути учасником спору між Тунісією та Францією. Перед приїздом Ніксона французький делеґат на відзначення однорічного існування туніської самостійности міністер справедливости Франсуа Міттерранд перервав свою гостину з Тунісії та відлетів до Парижу на знак протесту проти того, що в Тунісії була також делеґація альжирських націоналістів, і проти того, що там почалася кампанія за незалежність Альжиру. Безпосередньою причиною виїзду французького міністра було те, що на естраді були присутні провідники альжирських повстанців під час промови туніського прем'єра Габіба Бурґіба. Віце-президент Ніксон розмовляв із міністром Міттеррандом і заявив, що сподівається мирного розв'язання альжирської проблеми. Ніксон закінчив свою тритижневу поїздку по африканських державах. Під час паради Ніксон виглядав дуже втомлений. При його появі юрба оваційно вітала американського віце - президента. Але він мусів поводитися дуже обережно й стримано, бо до нього старалися настирливо зблизитися і провідники альжирських націоналістів. Ніксон заявив, що цілий день йому передавали документи і брошури від альжирських націоналістів, які борються за самостійність цієї країни. Міністер Міттерранд після повороту до Парижу відбув негайно конференцію з прем'єром Молле. Не подали інформацій про зміст цієї конференції, але загально думають, що вони обговорювали найновіші події в Тунісії та альжирську протифранцузьку пропаганду.

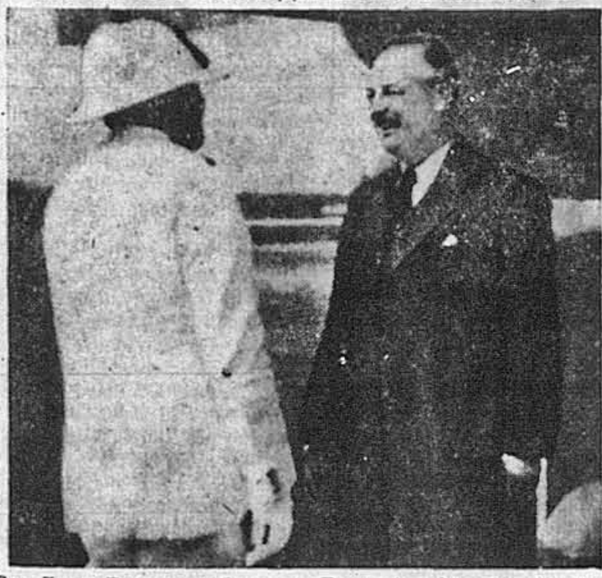
Конґресмен Тейбер хотів би зменшити бюджет на 6 більйонів

Вашинґтон. — Республіканський конґресмен Джан Тейбер заявив на Комісії Правил в Палаті Репрезентантів, щоб Айзенгаверів бюджет в сумі 71,800,000 долярів зменшити до 65 мільйонів. Він сказав, що треба б зменшити видатки на допомогу закордонові від одного до півтора більйона, а видатки на оборону від 3.5 до 4-ох більйонів. Крім того треба зменшити видатки на необоронні цілі, зменшуючи видатки на федеральних урядовців на 10 відсотків та відкидаючи законопроєкт про федеральну допомогу на будову шкільних будинків, на що президент Айзенгавер запропонував видати в чотирьох найближчих роках 1,300,000,000 долярів. Тейбер зізнавав на комісії, щоб підтримати резолюцію республіканського конґресмена Джана Г. Рея, згідно з якою Палата Репрезентантів не сміла б цього року ухвалити більшого бюджету понад 65 більйонів долярів.

В Чіле тримають під вартою в'язнів - пероністів

Сантіяго, Чіле. — Чілійський уряд видав наказ, щоб взяти під варту тих шістьох в'язнів-пероністів, які недавно втекли з в'язниці в Арґентині і просили про право азилю. Президент Карльос Ібаньєз дел Кампо уділив їм був тимчасового азилю, але арґентинський шарже д'афер передав чілійському урядові ноту, в якій арґентинський уряд домагається видачі тих 6-ох втікачів, бо вони не політичні втікачі, тільки звичайні злочинці і як такі були заарештовані в Арґентині. Найвищий суд Чіле має розглянути цю справу і як не визнає їх за політичних втікачів, то їх видадуть арґентинському урядові. Між цими втікачами є визначні прихильники і співробітники колишнього диктатора Хуана Д. Перона: Хорхе Антоніо, Ґілермо П. Келлі, Гектор Дж. Кальфора, Джан Вільям Кук, Хозе Ґреґоріо Еспехо, Педро Хозе Гомез і шофер Мануель Араухо. В столиці Арґентини втеча цих найбільших пероністів викликала констернацію в урядових колах. Вороги Перона не є вдоволені з того, що тих в'язнів не сторожили так як треба.

ГУБЕРНАТОР БЕРМУДІВ ВІТАЄ МЕКМІЛЛЕНА

Сер Джан Вудалл, губернатор Бермудів, вітає британського прем'єра Мекміллена, що прибув до цієї британської коронної колонії на конференцію з президентом Айзенгавером.

Гаммершилд прибув до Каїро

Каїро. — Генеральний секретар Даґ Гаммершилд прибув в четвер вранці (східнього часу) до Каїро, але відмовився скласти будь-яку публічну заяву. В середньо-східній ситуації — на єгипетсько-ізраїльському відтинку і щодо Суезького каналу — не прийшли ніякі нові події, але часописні коментарі висловлюються песимістично про вигляди переговорів між Гаммершилдом і єгипетським президентом Насером. У міркуваннях про можливості компромісу не виключають, що Насер погодиться, що б не висилати єгипетського війська до смуги Гази, бо коли б тоді відійшла відсіль геть міжнародна поліція, Ізраїль напевне негайно заатакував би Єгипет, що по всій імовірності скінчилось би для Єгипту новою прогрою. Зате думають, що Насер не поступиться в точці стягнення до каси Єгипту цілої оплати за переїзд кораблів Суезьким каналом та погодиться тільки на дорадчий комітет користувачів каналу в справах фонду на поліпшування каналу, без вирішного голосу.

Комуністи виграли вибори в одній провінції в Індії

Ню Делі. — У провінції Кераля в Індії комуністична партія здобула найбільше число посольських мандатів до місцевої законодатної палати. На 126 мандатів — комуністи здобули 56, а Конґресова партія прем'єра Неру тільки 41. Тому, що комуністи рахують на підтримку збоку найменше 5-ох „незалежних" та можливо й збоку соціялістичних послів, то вони мають найбільше шансів, що їхній керівник дістане мандат скласти провінційний уряд. У зв'язку з тим голова комуністичної партії на всю Індію А. К. Гопалян заповів, що ціллю комуністичного правління в провіції Кераля буде — націоналізувати плянтації гуми в тій провінції, власність чужинців. Однак та заява мабуть не сподобалась іншим чільним індійським комуністам, які настрашились, щоб відразу не провокувати публічної реакції в Індії, бо зараз потім появилась заява комуністичного сенатора з тієї провінції, що — мовляв — комуністичне правління в Кераля тісно й льояльно співпрацюватиме з центральним індійським урядом, що годі чекати якогось „чуда" від комуністичного правління та що така справа, як націоналізування чужого майна в Індії належить до компетенції центрального уряду і центральної законодатної влади.

АЙЗЕНГАВЕР І МЕКМІЛЛЕН ПЕВНІ УСПІХУ СВОЇХ НАРАД

НА БЕРМУДАХ РОЗПОЧАЛАСЬ КОНФЕРЕНЦІЯ АНГЛІЇ Й ЗДА

Такерс Тавн. — През. Айзенгавер висів на сушу в пристані Королівського Яхтового Клюбу в Такерс Тавн на Бермудах в середу о год. 4 попол., де чекали уже на нього англійський прем'єр Геролд Мекміллен та губернатор Бермудів, ген. Джан Вудалл. Приїзд Президента вітали 101 гарматнім стрілом, при чому перший стріл віддано з важкого кружляка „Канберра", яким прибув Президент. Обидва державні мужі склали заяви більш-менше у тому самому дусі. „Відколи англійський прем'єр і я мали нагоду розмовляти про світові проблеми — сказав Президент — сталося багато речей. Я певний, що в найближчих днях зможемо зробити багато, щоби скріпити вузли, якими пов'язані Британська Імперія і моя країна. Наші держави — це справді дуже давні приятелі і це направду дуже щаслива нагода, тим паче, що ваш прем'єр і я — казав Президент — дуже старі приятелі, факт, яким я горджуся. Тому я сподіваюсь не тільки перевести дуже цікавий і приємний час на вашому острові, але — я в цьому певний — осягнути також користь для обох наших народів, бо напевне прийде до тіснішої приязни і кращого зрозуміння". Обидва державні мужі замешкали в Середньо-океанському Клюбі, при якому є прегарний гольфовий терен. Президент привіз з собою гольфові кийки, але англійський прем'єр Мекміллен заявив: „Боюся, що не будемо мати багато часу для гри в гольфа". Конференція на Бермудах не має згори устійненого денного порядку, але — за часописними вістками під час вечері, в якій взяли участь крім през. Айзенгавера і прем'єра Мекміллена також державний секретар Дж. Ф. Доллес і англійський міністер закордонних справ Селвайн Ллойд, мали обговорювати черговість нарад. Конференція триватиме від четверга до неділі. Хоча державний секретар Доллес відмовився був при своєму відлеті з Вашинґтону на Бермуди сказати, яка справа матиме у нарадах на Бермудах „першенство" („нема — мовляв — першенства для ніякої справи"), проте здогадуються, що середньо-східня проблема займатиме перше місце. Вказував би на це факт, що єдиним керівником справ будь-якого обширу, що відлетів у товаристві державного секретаря, був асистент державного секретаря для середньо-східніх справ, Вільям Ронтрі.

Населення в місті Такерс Тавн уладило президентові Айзенгаверові ентузіястичне прийняття. Маси народу стояли на вулицях, повіваючи англійськими й американськими прапорцями. През. Айзенгавер відпочив в останніх шістьох днях, переведених на помості кружляка „Канберра", обгорів від сонця та позбувся затяжної перестуди голови. Проте він ще час до часу кашляє, хоч куди менше, як раніше. Президентові сподобалася морська подорож і тому можливо, що він вернеться кораблем, а не літаком. На всякий випадок „Канберра" і два нищильники, які товаришили їй, заякорились у порті Бермудів.

Англія відкидає пропозицію кипрського підпілля про перемир'я

Лондон. — Англійський уряд не погодився на пропозицію революційного підпілля грецьких самостійників на Кипрі, щоб звільнити з заслання на Індійському океані кипрського архиєпископа Макарія за ціну припинення терористичної акції підпільної організації ЕОКА. Англійський уряд настоює далі, що передумовою звільнення Макарія мусить бути його осудження терористичної діяльности. Зате Англія погодилась, щоб посередництво в справі полагодження кипрської проблеми передати Раді НАТО. Однак Греція не згодилася на це, заявивши, що згідно з останньою резолюцією Генеральної Асамблеї ОН ця справа має бути вирішена в безпосередніх переговорах з кипрськими мешканцями. Підпільно-революційна організація ЕОКА розкинула на вулицях столиці Кипру Нікозії летючки з пропозицією перемир'я під умовою випущення англійцями на волю архиєпископа Макарія, духового й політичного лідера кипрських греків. У цій справі губернатор Кипру маршал Гардінґ приїхав до Лондону, де відбувались наради англійського уряду. Відповідну заяву вищенаведеного змісту склав у парляменті міністер колоній Леннокс Бойд. Грецький уряд оспорює ту заяву. Мовляв: спершу треба знайти справедливу розв'язку справи, а потім замирення прийде само собою, — не можна вимагати замирення, коли не вирішена справа. Таким чином конфлікт за Кипр продовжується.

72 відсотки американців схвалюють політику Айзенгавера

Прінстон, Н. Дж. — Директор Американського Інституту Публічної Опінії Джордж Ґеллуп при допомозі опитувань по цілій країні ствердив, що після двомісячного урядування президента Айзенгавера 72 відсотки американців схвалюють його політику. Цей відсоток є на сім пунктів менший в порівнянні з січнем ц. р., коли аж 79 відсотків американців підтримували програму Президента. В березні 1957 72 відсотки опитуваних заявили, що підтримують програму Айзенгавера; 18 відсотків заявилися проти його програми, а 10 відсотків не відповіло на запити. В січні цього року за Айзенгавера заявилося було 79 відсотків опитуваних, проти — 11, а невтральних було також 10 відсотків. Ґеллуп пригадує, що під час попередньої каденції пересічно 70 відсотків запитуваних схвалювало урядування Айзенгавера.

Гомфрі проти зменшення податків дрібним підприємцям

Вашинґтон. — Секретар скарбу Джордж М. Гомфрі зізнавав на Сенатській Фінансовій Комісії і заявився проти того, щоб дрібним підприємствам зменшити податки. Гомфрі сказав, що країна потребує загального зменшення податків, і це станеться зараз після того, як воно буде можливе, а зменшування податків одній якійсь групі тільки віддалить той час, коли могла б настати загальна редукція податків. Гомфрі зізнавав в цій комісії в зв'язку з продовженням теперішніх податків від продажу товарів (лікерів, авт, тютюнових виробів) і від корпорацій. Він сказав, що не треба при цій справі видвигати проблеми податків дрібних підприємців, бо закон про продовження теперішніх податків від продажу і корпорацій мусить бути ухвалений до кінця березня, коли автоматично мало б настати зменшення цих податків, і державна скарбниця втратила б 3 більйони долярів.

Пропонує призначити на допомогу закордонові 10 більйонів долярів

Вашинґтон. — Директор Массачусетського Технологічного Інституту, експерт від закордонних економічних справ, Макс Ф. Мілліken зізнавав на Сенатській Комісії Закордонних Справ і заявився за тим, щоб Конґрес прийняв десятирічний плян допомоги закордонним країнам, згідно з яким на економічну допомогу треба б видати 10 більйонів долярів. Він сказав, що 80 відсотків тієї допомоги мали б становити позички закордонним країнам, а тільки 20 відсотків мали б бути подаровані. На цій комісії почалися переслухання в справі видатків на допомогу закордонові в сумі 4-ох більйонів долярів. Комісію очолює сенатор Теодор Френсіс Ґрін. Мілліken твердив, що було б „небезпечно для інтересів цієї країни залишити допомогу закордонові, як це пропонують зробити деякі сенатори".

Вікс не погоджується на зменшення видатків в його департаменті

Вашинґтон. — Секретар торгівлі Сінклер Вікс заявив на Підкомісії Видатків в Палаті Репрезентантів, що не погоджується на те, щоб в його департаменті зменшити запропоновані видатки в сумі 804,000,000 долярів на 50 мільйонів. Члени цієї підкомісії пригадували Віксові, що він в телевізійному інтерв'ю в неділю 20 березня заявився за те, що можна скреслити з його бюджету 50 мільйонів долярів, які були ухвалені в минулому році, але яких ще видали. Конґресмен Прінс Престон, заявив, що Вікс відпекався від давнішої заяви і не дозволяє зменшити видатків в своєму департаменті.

Бек з'явиться перед Сенатською Слідчою Комісією з документами про свої прибутки

Вашинґтон. — Голова Міжнародного Братства Шоферів Дейв Бек вислав депешу до голови Сенатської Слідчої Комісії, яку очолює сенатор Джан Л. МекКлеллен, і яка веде слідство про зловживання в цій робітничій організації, — в якій повідомляє, що з'явиться добровільно перед цією комісією та привезе з собою документи про свої прибутки. Але в депеші Бека є застереження, з якого виходить, що ще не є відомо, чи він схоче передати ті свої документи комісії, щоб її члени могли їх дослідити. Бек написав в повідомленні про свій приїзд, що робить це за порадою свого адвоката, і що „буде користати з своїх конституційних прав". З цього виходить, що Бек може покликуватися на п'яту поправку до конституції і не схоче відповідати на запити членів комісії, коли буде вважати, що його відповіді могли б його оскаржити. На тій самій основі він може відмовитися передати свої документи комісії.

Комуно-мадярська делеґація поїхала до Москви за приказами

Москва. — Під проводом комуно-мадярського прем'єра Яноша Кадара прибула в середу 20 ц. м. до Москви делеґація, зложена з найвищих партійних і державних проводирів теперішньої Мадярщини. Як на іронію, совєтський комунікат, що заповідав приїзд наставлених Москвою і у 100 відсотках залежних від Москви комуно-мадярських проводирів, зазначив, що ціллю приїзду мадярської делеґації є перевести переговори „на плятформі совєтської декларації з 30 жовтня мин. року". У тій совєтській декларації, що появилась була під час активного ще мадярського повстання, говорилось про будування між „соціялістичними країнами" взаємин „тільки на принципах повної рівности, ненарушности, незалежности, суверенности і невмішування у внутрішні справи другої сторони". У тій же декларації говорилося про конечність перевірки, „чи потрібна дальша приявність совєтських дорадників" в інших „соціялістичних" країнах. У склад теперішньої комуно-мадярської делеґації входять закордонний міністер Імре Горват, міністер оборони ген. Ґеза Ревес, перший секретар мадярської комуністичної партії Каролі Кісс і ще кілька подібних „достойників".

Війна в Альжирі підкопує економіку Франції

Париж. — У французькому парляменті ведеться в цьому тижні дебата над звідомленням міністра фінансових справ, колишнього прем'єра Поля Рамадіє. Часописи звертають у своїх коментарях увагу на факт, що після його промови, одні тільки соціялісти оплескували її, а всі інші посли — мовчали. З гострою критикою не тільки фінансової, але й загальної політики уряду Молле виступив колишній прем'єр і формальний союзник Молле — Пієрр Мендес-Франс, який зрікся був становища віце-прем'єра в уряді Молле тому, що не погоджувався з його політикою у відношенні до Альжиру. Він тепер знову твердив, що передумовою санації внутрішніх господарських відносин у Франції є закінчення війни в Альжирі, при чому покликався на власну відвагу, завдяки якій він закінчив був війну в Індо-Китаї, також головно з господарських міркувань. Найбільшу журбу господарських кол Франції викликує тепер раптовий відплив золота й чужинної валюти з державних резерв. Таким чином ця нібито суто-господарська дебата охоплює цілість французької політики.

В АМЕРИЦІ

● **Голова місцевої Спілки** Шоферів, Френк В. Брустер, зізнаючи в Сенатській Комісії, заявив, що ті сотки тисяч долярів, яких бракує в касі, розтратили урядовці спілки, які вже вмерли. Коли Брустер згадав вже третього небіжчика, сенатор виявив здивування, але Брустер заявив, що „праця в юнії вбиває людей". На те сенатор відповів: „Але вам якось вона не шкодить".

● **В Ля Пазі,** Болівія, літак налетів на один із шпилів в Андських горах. В тій катастрофі згинуло 19 осіб, — 16 пасажирів і 3 члени залоги.

● **В січні ц. р. в ЗДА** було 2,387,015 федеральних урядовців, — на 2,773 менше як в грудні 1956 року.

● **Два нюйоркські** пополудневі щоденники „Ди Ворлд Телеґрам енд Сан" і „Ди Ню Йорк Джернал Амерікан" вдвоє збільшили свою ціну: досі один примірник цих щоденників коштував 5 центів, а від 20 березня коштує 10 центів.

● ***До Сан Хуан Капістрано*** в Каліфорнії щороку в день св. Йосифа прибувають ластівки, віщуючи весну. І цього року 19 березня тисячі людей їздили до того міста, відомого ще з перших колоніяльних років, щоб ствердити, чи ластівки вірні традиції і точно вернулися з теплих країв.

● **Дорота Фавитен** шість років тому народила двох близнюків, а тепер її родина збільшилася ще трьома хлопчиками. В шпиталі в Мінеолі, Лонґ Айленд, Н. Й., народився в неї перший хлопець (3 фунти і 14 унцій), через шість хвилин прийшов на світ другий (4 фунти і 12 унцій), а через сім хвилин заплакав третій (4 фунти і 4 унції).

● **Суддя** у справах малолітніх в Денвері, Колорадо, Філіпп В. Джілліям, підписав досі 7,000 адопційних заяв. Тепер він сам із своєю жінкою адоптував тримісячну дівчинку.

● **В Джексонвіллі,** Флорида, зірвався елевейтор, в якому їхав 21 робітник, що працювали на будові. В катастрофі згинуло 5 робітників, а 16 поранено.

● **Суддя Окружного Суду** в Вашинґтоні Воліта Дж. Ловз призначив на 6-го травня судову розправу над колишнім головою Спілки Футряних і Шкіряних Робітників, Беном Голдом, що склав був фальшиву заяву, в якій відпекувався приналежности до Комуністичної партії. Голда вже були засудили на однорічне ув'язнення, але з формальних причин Найвищий Суд ЗДА скасував той засуд.

У СВІТІ

● **Шведський уряд** рішуче заперечив закид совєтської ноти з 3-го березня, начебто з Швеції вислано було через Естонію до СССР 14 шпигунів. В Совєтській ноті подано прізвища 14 „шпигунів", заарештованих і засуджених в СССР за шпигунство. Шведський уряд твердить, що, за вийнятком одної особи, ніхто з того списку не був у Швеції від 1951 року і Швеція взагалі не заінтересована в совєтських таємницях. Натомість шведський уряд скаржиться на постійні совєтські шпигунські афери в Швеції.

● **Колишній єгипетський король Фарук,** який живе на вигнанні в Італії, заявив, що, за його відомостями, єгипетський президент-диктатор Насер збирається продати за кордон дещо з безцінних скарбів єгипетського музею старовини, зокрема деякі знахідки з місця поховання фараонів. За ці скарби Насер буцімто хоче одержати грошей для єгипетської держави, якій, внаслідок його політики, загрожує господарська катастрофа. Єгипетський уряд офіційно заперечив цьому.

● **Колишній прем'єр Англії,** Винстон Черчил, прийняв запрошення міської управи Дюнкерку у Франції над Каналом і прибуде туди 20 червня ц. р. на відкриття пам'ятника англійським воякам, які згинули під час славної евакуації цього міста, загроженого раптовим наступом німців у 1940 році. На відкритті пам'ятника приявними будуть також англійська королева - мати Елисавета і бувший французький прем'єр Поль Рейно.

● **Іштван Надор,** член мадярської постійної делеґації при відділі Об'єднаних Націй в Женеві, який порвавши з комуністами, десять днів тому прибув туди з Будапешту, з'явився у швайцарської поліції з просьбою признати йому право політичного азилю. Іштван Надор — професійний дипломат і кілька років працював у комуно-мадярському міністерстві закордонних справ.

● **Італійський Конституційний Суд** у Римі, як найвища судова інстанція, видав важливий для релігійного життя в Італії присуд, згідно з яким, дозволяється влаштовувати публічні релігійні збори без окремого поліційного дозволу. Справа ця вийшла з судової скарги протестантського пастора у Римі, якого три роки тому поліція продержала три тижні в арешті за Богослужбу, переведену в приватному домі без повідомлення поліційної влади.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays (Saturday and Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ЗУСТРІЧ НА БЕРМУДАХ

У перший день цьогорічної весни, в четвер 21-го березня, мала початися на Бермудах очікувана конференція „на вершинах" між президентом ЗДА Двайтом Д. Айзенгавером і англійським прем'єром Геролдом Мекмілленом, з участю міністрів закордонних справ обидвох країн та ряду дорадників і фахівців. Це — перша такого роду конференція від часу зустрічі покійного президента Рузвелта з б. британським прем'єром Черчилом у серпні критичного 1941 року на покладі американського корабля на Атлантику. Такі конференції переходять до історії, бо вони історію творять. А теперішній період своїми можливостями і загрозами не менше критичний, як був у 1941-му році. Не диво, що цій зустрічі на Бермудах віддає найбільшу увагу публічна опінія не тільки двох безпосередньо заінтересованих великодержав, але й усього світу.

Ціль теперішніх нарад на Бермудах підказує політична дійсність. Головним предметом їх, без сумніву, є зв'язана з подіями над Суезом міжнародна політична криза, а ціллю — головно необхідність відновлення подиктованої спільними інтересами англо-американської єдности, базованої на захитаній останнім розвитком подій щирості, взаємному довір'ї та одвертості.

Американсько-англійська політична однодушність і співпраця, рішальні в міжнародній політиці, зазнали чи не найбільшого потрясення за останніх сорок років. Причиною цього була самочинна акція Англії, разом з Францією та Ізраїлем, у Єгипті восени минулого року. Правда, військову акцію проти Єгипту припинено, і сталося це в першу чергу під натиском Америки, але і Англія і Америка ще й досі мають у цій справі протилежну опінію. Бо хоч відійшов прем'єр Іден і на його місце прийшов Мекміллен, але і англійська публічна опінія, і новий уряд стоять на становищі, що військова акція проти Єгипту була правильною, що вона була конечною і що не Англія, але Америка допустилася помилки, застосовуючи проти тієї акції свої, нехай і шляхетні, політичні принципи та витягаючи з них „занадто практичні" висновки, не рахуючись з політичним реалізмом дня.

Завдання зустрічі на Бермудах — знайти вихід з тієї ситуації. З багатьох коментарів, висловлених напередодні зустрічі, можна припускати, що і Америка і Англія, власне їх найвищі керівники, рішили шукати такого виходу, бо те, що сталося, того вже не вернеш, а положення занадто складне і загроза занадто велика, щоб можна було продовжувати суперечки за минуле коштом потреб теперішнього та вимог майбутнього.

В Америці, в Англії і в широкому світі є багато певности, що зустріч на Бермудах дасть бажаний результат і загладить ті щілини, які виникли в американсько-англійському союзі у зв'язку з Єгиптом. Тим самим і головна ціль цієї зустрічі буде досягнена. Очікується також позитивних результатів з нарад у конкретних політичних справах, зокрема щодо дальшої спільної політики в розв'язанні актуальних проблем на Середньому Сході, в Европі і на інших континентах. Очевидно, що головною проблемою буде Середній Схід взагалі, а Єгипет та політика президента Нассера зокрема. Єгипет бо стоїть на небезпечній для нього і світу дорозі, яка веде до перетворення його на совєтського сателіта, щонайменше на виконавця підривних бажань та агресивних інтересів Москви. Докори, які могла б тепер у цьому відношенні робити Англія Америці, втрачають свою силу вже хоч би з уваги на „доктрину Айзенгавера", яка в міжчасі стала законом. Це повинно б полегшити загальне порозуміння і стати доброю базою для спільних плянувань і спільної акції на тому обширі в майбутньому.

Це — тільки найголовніші, але далеко не всі проблеми, що є предметом розмов на Бермудах. Є ще такі справи, як Організація Північно-Атлантійського Пакту і оборонні проблеми Західньої Европи, зокрема подиктований бюджетовими вимогами англійський плян відкликати поважну частину своїх військ з европейського континенту, є справа европейської митної унії, справа совєтських сателітів та цілий ряд інших актуальних проблем, але щодо них немає більших розбіжностей між партнерами на Бермудах.

Саме в той час, як корабель Президента був у дорозі на Бермуди, совєтський воєнний міністер Жуков погрожував атомовою та водневою зброєю в майбутній війні, а Айзенгавер з покладу свого корабля спостерігав за улаштованими для нього вправами в обороні проти тієї зброї. Жуков твердив, що від тієї зброї немає рятунку і що вона буде використана на випадок війни. Президент Айзенгавер висловив командантові маневрів признання і ґратуляції за успіх оборони. Під знаком цих епізодів стоїть зустріч на Бермудах, якій напевно весь волелюбний світ бажає найкращих успіхів.

БЕЗНАДІЙНІ РОЗМОВИ

У староримському сенаті була така формула на означення дальшого перемелювання будь-якої справи: „розпочата справа продовжується". Цю античну формулу знаменито можна пристосувати до безконечних розмов довкола безнадійної проблеми роззброєння. Саме в понеділок 15 березня ц. р. почалася в Лондоні нова „рунда" отаких дебатів, цим разом знову в Підкомісії Об'єднаних Націй, зложеній тільки з 5-х держав — ЗДА, СССР, Англії, Франції і Канади, — себто всіх тих, які розпоряджають атомовою зброєю. Це вже стало традиційним церемоніялом: Підкомісія, відбувши кільканадцять чи кількадесят засідань, заходить в „сліпий кут" і рішає „тимчасово" припинити свої дії та звітувати повній Комісії Об'єднаних Націй, щоб від неї дістати нові інструкції. Комісія, спираючись на звідомленні Підкомісії, складає звідомлення Генеральній Асамблеї, чи пак її Політичній Комісії, зложеній з усіх членів ОН, а ця остання, вислухавши нову серію тирад з новими проєктами роззброєння, відсилає „справу" назад до Підкомісії, з рекомендацією, щоб вона всі ті проєкти переглянула і склала звіт. І так в колісце.

Таких проєктів назбиралося вже ціла стирта. Остаточно зведено підсумки в трьох проєктах: англійсько-французькому, совєтському й американському. Перший із них пропонує переводити ступневу редукцію звичайних і ядрових родів зброї паралельно до ступневого творення системи міжнародної контролі, в міру ліквідації існуючих політичних міжнародних конфліктів. Совєтський плян, очевидно, повторює конечність проголошення генеральної заборони продукції та вживання ядрової зброї і пропонує, як охорону проти небезпеки несподіваного наїзду, призначити контрольних інспекторів у важливих стратегічно - комунікаційних пунктах і погоджується вже на частинну контролю летунством, але тільки у 500-милевій смузі поміж европейським Сходом і Заходом. Американська пропозиція робить натиск головно на контролю всякої зброї та процесу роззброювання, і від встановлення такої контролі узалежнює само роззброєння. В деталях усі ці дотеперішні проєкти забрали вже цілі гори паперу. Спеціялісти, які роками стежать за всіми змінами в тих проєктах, запевняють, що вони вже „значно зблизились" між собою, і що „порозуміння не є виключене". Але водночас політичні коментатори в усьому світі стверджують, що нинішня міжнародна ситуація дає менше підстав вірити в будь-яке порозуміння Заходу з Москвою про роззброєння аніж будь-коли в роках, що минули від часу останньої війни.

Річ у тому, що сутньою підставою для роззброєння є не писані проєкти, а реальна світова ситуація. Понеділкова сесія Підкомісії ОН в справах роззброєння зібралася в Лондоні в атмосфері гіршій, аніж була минулорічна атмосфера, коли та Підкомісія розійшлась без позитивних вислідів. Роззброєння починається після полагодження міжнародних конфліктів, а не як вступ до такого полагодження. Роззброюватись при існуванні гострих і запальних міжнародних спорів — це значило б, за англійською приповідкою, ставити віз перед конем. Ліквідація міжнародних конфліктів створює атмосферу спокою. Але ліквідація міжнародних спорів можлива тільки як наслідок виявлення ділами, а не словами, доброї волі всіх сторін. І тільки при взаємному довір'ї, в атмосфері віри у добру волю вчорашнього противника, можна переводити роззброєння. Тільки тоді воно може мати глузд і, як логічний вислід політичного замирення, може принести людству ту благодать, якою є заощадження грошей, викиданих на зброєння, та вжиття їх на піднесення життьового рівня населення, на розвиток культури і поліпшення публічного здоров'я.

Ведучи послідовно і вперто свою нечесну гру в міжнародній політиці, большевики саме й стараються „поставити віз перед конем" і пропонують всілякі формули роззброєння, не погодившись на розв'язку ні одної з великих міжнародних проблем. Що більше, їхня поведінка за останній рік у середньо-східніх справах виразно виявляє їхню нехіть до того, щоб у світі настав спокій і мир. Вони тихцем озброюють країни, в яких є податливий ґрунт для крайніх течій, вони розпалюють пристрасті, інтриґують, цькують і створюють нові вогнища воєнних конфліктів. Вони рішуче не погоджуються на об'єднання Німеччини, Кореї та В'єтнаму, в усіх цих трьох випадках відкидаючи, як базу для об'єднання, вільні вибори під контролею третіх невтральних держав. Коли ж в обширі, що його большевики підступом і всупереч договорам окупували після другої світової війни, якась держава виявляє бажання стати вільною, вони брутальною військовою силою здавлюють такі вияви, доказуючи цим своє рішення зберегти за собою післявоєнний „стан посідання".

Тому в цій ситуації дійсне роззброєння цілком неможливе. Захід не стверджує цього голосно, щоб не дати Москві пропаґандивних арґументів. Але тісну й нерозривну залежність проблеми роззброєння від міжнародної ситуації і стану тих закордонно-політичних проблем, які ждуть на свою розв'язку, заманіфестовано в З'єдинених Державах дуже симптоматичною реформою: Геролд Стассен, який, переставши бути адміністратором закордонної допомоги, став спеціяльним відпоручником Президента в справах роззброєння, звітуватиме надалі не безпосередньо през. Айзенгаверові про переговори в цих справах, а державному секретареві Доллесові. Стассен персонально затримав свій давній ступінь члена уряду, але його дії, його ресорт, підпорядковано державному департаментові, відповідальному перед Президентом за закордонну політику З'єдинених Держав. Саме в такому характері Стассен виїхав наприкінці минулого тижня до Лондону. Ще безпосередньо перед від'їздом през. Айзенгавера на відпочинок, на кружляку „Канберра" в Атлантійському океані, між Президентом, діючим заступником державного секретаря Християном Гартером і Геролдом Стассеном відбулась довга нарада. Нема ніякого сумніву, що всі вони три, як і всі люди доброї волі в широкому світі, бажають, щоб припинились перегони у зброєнні, які виснажують людство і невідхильно, за історичним законом, ведуть до війни. Але якими іншими способами можна зберегти безпеку і життя країні та нації, як не сильною, могутньою армією, коли існує у світі такий хижак, як большевицька Росія?!

Юрій Таркович

СОВЄТСЬКІ СТАТИСТИЧНІ ВИКРУТАСИ

Недавно випущено в Москві черговий збірник Центрального Статистичного Управління про підсумки розвитку народного господарства СССР. Всі статистичні дані в цьому збірнику спреперовано так, щоб переконати підсовєтського громадянина в „невпинному зрості" совєтської економіки, в тому, що комуністична система забезпечує йому чимраз більший добробут.

В статистичному збірнику подано, що продукція всієї промисловости СССР підвищилася в 1956 році проти 1955 року майже на 11%, а продукція легкої промисловости, тобто товарів широкого вжитку, зросла в 1956 р. на 9,4% проти 1955 року. Статистичний збірник не подає прямих порівнянь із продукцією західніх країн, але підкреслює, що „трудящим СССР жити стає чимраз краще, а робітникам капіталістичних країн все тяжче приходиться зводити кінці з кінцями". Проте, якщо навіть взяти до уваги совєтські статистичні дані, які звичайно дуже перебільшені, то все ж виходить, що в усіх без вийнятку передових країнах вільного світу і абсолютна, і розчислена на особу продукція значно перевищує продукцію совєтську.

Почнімо з найболючішого місця в совєтському побуті — з мешканевої проблеми. Взявши дані Статистичного Управління і поділивши їх на кількість населення совєтських міст, приходимо до висновку, що на одну особу припадає в СССР тільки 4'8 кв. метрів житлової площі. Це — тільки половина санітарного мінімуму, встановленого Об'єднаними Націями і майже половина норми, встановленої самою совєтською владою ще 4 червня 1926 року. До речі, в 1926 році на Україні, в Києві, припадало на особу коло 9 кв. метрів житлової площі, тобто в два рази більше як тепер. В країнах Західньої Европи, навіть таких знищених війною, як Західня Німеччина, пересічно припадає на особу в 3-4 рази більше житлової площі, як в СССР, а в ЗДА, Канаді чи Австралії ще більше.

Якщо вірити совєтському Статистичному Управлінню, то в СССР припадає на особу 1,55 пари взуття і по 27 метрів бавовняних тканин. Це совєтські статистики називають „небувалим історичним успіхом". У Великобританії припадає на особу (за правдивою статистикою) 2,70 пари взуття, а в ЗДА — 3,20 пари. Бавовняних тканин припадає у Франції на особу 50 метрів, а в Західній Німеччині 59 метрів, отже знову в два рази більше.

З харчовими продуктами в СССР ще гірше. Статистичний збірник подає, що совєтський громадянин з'їдає річно 20,2 кг. м'яса, але з цього збірника годі совєтському читачеві довідатися, що у Франції на особу припадає аж 71 кілограм м'яса на рік, а в ЗДА — 79 кг. Населення СССР у загальному споживає в три рази менше харчових продуктів, як населення вільних країн.

Совєтська пропаґанда часто, нібито мимохідь, підкреслює, що, мовляв, в СССР життя могло б бути ще краще, але „мудрий уряд і партія" мусять звертати головну увагу на розвиток важкої промисловости з огляду на „загрозу збоку капіталістичного оточення". Але порівняння з країнами, які дають населенню подостатку масла і не занедбують власної оборони, іде також в некористь СССР. В останніх роках Москві справді вдалося розбудувати важку індустрію, але зріст її не аж такий великий, як часто схильні думати на Заході. Статистичне Управління подає, що продукція сталі (основного матеріялу для будови танків та гармат) в 1956 році підвищилася на 7% супроти 1955 року. Тим часом за офіційними даними Европейського Об'єднання Вугілля і Сталі, до якого входять Західня Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Голляндія і Люксембурґ, кількість сталі випродукованої цими шістьма країнами, підвищилася минулого року на повних 10%. В абсолютних цифрах ці країни в 1956 році випродукували 57 мільйонів тонн сталі, — на 8 млн. тонн більше як СССР, який в тому році випродукував 49 млн. тонн (за статистичним збірником). Коли ж до цього додати 23 млн. сталі, випродукуваної в Англії, і 104 млн. тонн випродукуваної ЗДА, то безсумнівна перевага західнього світу вказує на те, що важка промисловість зовсім не мусить стояти на перешкоді в продукції товарів широкого вжитку, як це має місце в СССР.

Порівнюючи продукцію СССР із країнами західнього світу, ми не наводили цифр із країн совєтського бльоку, які, переживаючи постійну економічну кризу, особливого значення в економіці СССР мати не можуть.

КРИК ГУДКІВ...

Крик гудків і дзвони сталі,
Серця струни голосні,
Срібні віти, сині далі,
Сонце, люди і пісні.

Сніг розвихрений копитом,
Птиць привіти угорі —
Все в душі моїй відбито,
Наче небо у Дніпрі.

ВОЛ. СОСЮРА

Марія Л. Семенина

ФЛЮОР І ЗУБИ

Одну з найгарячіших дискусій у громадському житті Ню Йорку викликала тема флюоридації води. Флюоридація — це додавання одної частини флюору на мільйон частин води. Поправді, всяка дискусія на цю тему належить до наукової, стисліше — до дентистичної ділянки. Але тому, що дискусія опинилася в Сити Голл і брали в ній участь сотки слухачів та понад 80 дискутантів, забираємо в цій справі і ми голос на сторінках нашого часопису.

Навіщо флюоридація?

На 82-му засіданні New Jersey Health and Sanitary Association Д. В. Кларк, лікар, професор і член наукових товариств заявив: „Минуло 11 років від початку контрольованих дослідів над флюоридацією — найбільше опрацьованих спробах на полі, присвяченому поступові охорони публічного здоров'я. Практика додавання флюору до публічних запасів води виявила безпечний, ефективний і економічний спосіб забезпечувати дітей від псування зубів. Флюоридація — це такий важливий засіб в охороні особистого й громадського здоров'я, що ті, хто є професійно ознайомлені з нею, дивуються, що взагалі може бути опозиція..."

Д. В. Кларк наводив приклади, що спонукало урядовців бюра публічного здоров'я видвигнути справу флюоридації. Протягом 25 років зауважено, що мешканці певних околиць, які п'ють воду, що з природи містить в собі флюор, мають відпорність проти псування зубів. Ба, що більше, навіть ті, хто п'є воду, що містить у собі в 7-8 разів більше флюору від тієї кількости, яку пропонують у флюоридації, не терплять на недугу, що науково досліджена мала б бути наслідком хемікалію. Вслід за цим почалися досліди в інших околицях, які показали, що флюоридація може знизити псування зубів на 60%.

Далі цей лікар твердив, що коли взяти під увагу клопоти з дітьми у дентиста, біль пацієнта, грошові видатки та ін. — то чи не краще оплатиться пити воду з флюоридом?

Подібні думки вже роками висловлювали лікарі, дентисти, а останнім часом навіть наукові інституції, підкреслюючи такі факти, як приявність флюору в природі, в кістках, а зокрема в емалі зубів, і навіть конечність його у відживленні.

Чому опозиція?

Серед тих, хто виступає проти флюоридації, є люди різних професій: лікарі, дентисти, хеміки, працівники лябораторій, що контролюють воду. Опозиція твердить, що практика додавання флюору до води шкодить для здорових зубів, а також кістяка, суглобів тощо. Дотеперішніх студій, мовляв, недосить, щоб витягнути з них належну оцінку добрих впливів флюору, а користі, про які сказано вище, далеко перебільшені, статистика впроваджує в блуд і контроля рівномірного розділення флюору через скомпліковану сітку водної системи зв'язана з різного роду небезпеками.

Подаємо кілька даних із наукових джерел, що кидають більше світла на дискутовану тему:

Хемічно флюор — це один з елементів групи галогенів, що зустрічається в природі у сполуці з іншими елементами: в морській воді, часом у солодкій, у рослинах, у тваринах, кістках, а зокрема в емалі зубів. Очищений флюор має проникливий запах і є отруйливим ґазом, хемічно дуже активним і небажаним у великій кількості у воді. Противно до тверджень д-ра Кларка, в певних районах 15 стейтів З'єдинених Держав зустрічається хвороба зубів т. зв. mottled teeth, спричинювана саме флюором, що знаходиться у воді. При цій хворобі на поверхні зубів появляються вапняво-білі плями і емаль псується. Щоб переконатися, чи справді флюор є причиною дискольорації, експериментальна лябораторія університету Арізона в 1931 році перевела досліди на щурах, даючи їм пити воду, що її пили люди, але концентруючи ориґінальну кількість флюору до десятої частини. Протягом місяця у щурів появилася дискольорація. Другий дослід зі щурами, при якому додавано флюор до дієти, цілком доброї для здоров'я зубів, дав ті самі наслідки.

Дослідні студії переведено також в місті Овклей, Айдаго. Тут, до 1925 року кожна дитина, яка пила воду з місцевої системи, що мала 6 частин флюору на 1 мільйон частин води, мала дискольоровані зуби. Коли кількість флюору зменшено до половини одної частини — протягом сімох років хворобу зубів у дітей усунено.

Кращий вихід

Без огляду на арґументи одної або другої сторони — чи справді для здоров'я зубів потрібно флюоридації?

Ще в 1950 році у популярному журналі „Рідерс Дайджест" д-р К. В. Фріман вмістив статтю „Як безкоштовно зменшити псування зубів". У цій статті пишеться, що в 1947 р. дентистична школа при Нортвестерн університеті перевела надзвичайно складні й дорогі студії з дентистики. В студіях брало участь 946 студентів і студенток із п'ятьох каледжів середньої і південної частини З'єдинених Держав. Протягом двох років 523 студенти чистили зуби невтральною пастою через десять хвилин після їди, або, коли це було невигідно, лише добре полоскали рот водою. Решта студентів чистили зуби ранком перед їдою й увечері, перед сном. Просвітлення рентґеном виявило, що вже в першому році студій у першої групи, в порівнянні з другою, дірки в зубах зменшилися на 63 відсотки, а в другому році — на 53 відсотки.

Головна причина зубних хвороб лежить у величезному споживанні цукру і вуглеводнів. І так, коли в 1824 році одна особа в ЗДА споживала пересічно 9 фунтів цукру, то вже в 1948 кількість споживаного одною особою цукру досягла 96 фунтів. Сьогодні вже відомо, що зуби псуються внаслідок ферментації цукру із поживи, цукорків і т. зв. відсвіжуючих напоїв (дженджерел, кока-кола і т. п.). Бактерії, що є в роті, перетворюють цукор на квас, який нищить зуби. Правда, слина в роті невтралізує квас і зберігає зуби тих осіб, які їдять мало цукру, але її не вистачає тим, які їдять цукру забагато. Діяння квасів на зуби починається через кілька хвилин після їди і зменшується по 20-30 хвилинах. Тому зараз по їді треба чистити зуби щіточкою або добре полоскати водою. Вода не лише розпускає цукор, що залишається в роті, але й змиває квас, що витворюється із солодощів.

Нарешті треба додати, що для здоров'я зубів потрібна добра пожива, багата на мінеральні соли й вітаміни. Вона важлива передусім для матерей, що мають виплекати здорове немовля, поки воно беззубе прийде на світ.

Чи потрібно тут флюору в воді, чи здорового відживлення й гігієни рота й зубів — хай читачі самі розберуть.

Юрій Мушкетик

ГАЙДАМАКИ

(1)

Від Редакції: З цього числа починаємо друкувати уривки з нового роману „Гайдамаки" українського підсовєтського письменника Юрія Мушкетика, автора низки оповідань й історичної повісти „Семен Палій". Юрій Мушкетик, народжений 1929 року в селі Верхіївці Ніжинського району на Чернігівщині, закінчив у 1953 році філологічний факультет Київського університету і є тепер аспірантом при катедрі української літератури в цьому ж університеті. У своєму новому романі він дає живу і барвисту характеристику провідників і окремих учасників гайдамацького повстання 1768 року, відомого в історії під назвою Коліївщина. Друкуються ці уривки за журналом „Дніпро" з пропущенням фантастичних, вимушуваних московським комуністичним режимом (зрештою, в цьому романі нечисленних) вставок про „дружню допомогу", що її буцімто одержували гайдамаки в своїй боротьбі проти польського ярмлення від російського народу. Сторінки роману, присвячені описам ліквідації гайдамацького повстання російською владою, як і згадки про руйнування Січі Москвою, яскраво заперечують можливість будь-якої російської допомоги провідникам і учасникам гайдамаччини. Передруковуємо уривки з роману „Гайдамаки", щоб ознайомити читачів з насвітленням подій і провідних осіб Коліївщини в сучасній підсовєтській літературі.

З Холодного Яру

Ранком з яру до монастиря приїхали двома саньми гайдамаки. Між ними Максим побачив і Миколу. Після смерти Орисі Максим зустрівся з ним уперше. Неговіркий вдачею, Микола став ще мовчазнішим. Він байдуже потис Максимову руку, ніби вони тільки вчора ще бачилися, і мовчки потягнувся до кисета.

— Ти ж не курив раніш, — сказав Залізняк.

— Навчили, — кивнув Микола на гайдамаків, які виносили з комори мішки. Всі вони скидалися більше на звичайнісіньких селян, ніж на страшних „розбійників", про яких поширювало чутки околишнє панство. В свитах та кожухах, без зброї, гайдамаки діловито, по-господарськи навантажили одні сани, попідбирали солому і підігнали другі.

— Щось я тебе ніколи не бачив, інші часто бувають у монастирі, — щоб порушити мовчанку, промовив Залізняк. — Що ви тепер робите?

— Галушки варимо і їмо. А отамани ще горілку п'ють.

— Зачекай, Миколо, весна не за горами, знайдеться діло.

Підійшло ще кілька гайдамаків.

Високий рудий гайдамака махнув рукою.

— Діло? Вози по дорогах спиняти та перетрушувати?

Повз них від колодязя гнав воли дід Корній. Вони ступали повільно, обережно, боячись посковзнутись на крижаній доріжці. Порівнявшись з гайдамаками, Корній махнув на волів налигачем, справляючи їх до воловні, і зупинився біля гурту.

— Спиняйте, хлопці. Тільки не шляхетські, тих страшно, з тими завжди залога скаче. Дяківські, що з базару їдуть. — Воловник плюнув перед собою і розітер плювок ногою. — Отож, я й кажу, шляхтичів страшно, конфедератів і поготів. З тими боронь Боже зв'язуватися. Он під Вільшаною ціле військо конфедератів стоїть. А вчора син мій з села приїздив. Титаря одного з Вільшаної замучили конфедерати, набрехали, ніби з чаші святої горілку пив. Смолою його, сердегу, облили і підпалили, ні за цапову душу пропав чоловік.

Запанувала мовчанка.

— Це так. Бач, іродові душі. То голову комусь відітнуть, то живцем спалять, — першим озвався рудий гайдамака. — Давно б під Вільшану треба рушити, так хіба ж...

— Ви чого стовбичите? — враз почувся за спинами хрипкий голос.

Всі оглянулись. Від келій повільно, перевальцем наближався гайдамака в червонім дубленім кожусі, підперезанім коштовним китайковим поясом, і в червоноверхій, збитій на одне вухо, шапці. Залізняк вже раз бачив цього чоловіка, — це був старший гайдамацький отаман Посип Шелест. Очевидно, він уже встиг пропустити з чесними отцями кілька чарок пінної, і його маленькі очиці блищали, ніби вмочені в олію горошинки.

— Чого стовбичите? — показуючи два ряди великих зубів під стриженими стріхою вусами, вже голосніше крикнув він.

— Слухаємо ось чоловіка, — відповів старий гайдамака в латанім кожусі. — Конфедерати знов людей мучать. Титаря з Вільшаної замордували. А наша ватага з лісу носа не показує.

— Ти ж тут при чім? — широко розставив ноги і взявся обома руками за пояс Шелест. — Їсти тобі дають? Дають. То й сиди мовчки. Не наш кінь, не наш віз, не нам його й мазати. Ну, чого поставали, носіть швидше.

Дехто з гайдамаків став вибивати люльки, відходити до саней.

— Покурити дай людям, отамане, — неголосно сказав Залізняк.

Отаман повернувся на закаблуках.

— Твоє яке діло? Дивись, а то ще самого приневолю сани вантажить.

Максим посміхнувся, випустив кільце диму. Сваритися не хотілось, але до отамана виникла якась неприязнь. Намагався побороти її, та не міг.

— Забирайся під три чорти! — крізь зуби процідив отаман.

Максим почув це, і в його очах заграли гнівні вогники.

— Куди ж накажеш мені йти?

Шелест змахнув нагаєм, але Залізняк нахилився, і нагай, свиснувши в повітрі, збив з даху кілька крижаних бурульок. Максим лівою рукою схопив нагай. Отаман смикнув його до себе, та посковзнувся і мало не впав; смикнув удруге, втретє, але Максим, тримаючи нагай біля ремінної китички, навіть не ворухнувся.

— Ти що?. З ким так? Гей, хлопці, чого дивитесь! — крикнув Шелест, випускаючи нагай і хапаючись за шаблю.

Але гайдамаки, оточивши їх колом, похмуро мовчали.

— Залиш но шаблю, — ступив впритул до отамана дід у латаному кожусі. — Бо він тебе тією бурулькою в коров'ячий кізяк розплеще, — вказав на Максима, який, відірвавши від низенького даху величезну крижану брилу, тримав її в руці. — А ми не оступимось.

(Далі буде)

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

Л. Луців

ШЕВЧЕНКО НА ТЛІ ЗАХІДНЬО-ЕВРОПЕЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Проф. д-р Юрій Бойко у своїй праці під заголовком „Творчість Тараса Шевченка на тлі західньо-европейської літератури"[1] змальовує творчість українського поета на тлі творчости найбільших европейських мистців слова і приходить до висновку, що Шевченко гідно репрезентує творчого генія українського народу в порівнянні з найбільшими поетами зах-европейських народів.

„Шевченко під оглядом обізнаности в літературі був людиною висококультурною і, зокрема, добре орієнтувався в поточному літературному житті Европи. Більше того, літературні скарби минулого й сучасного були для нього тою підставою, на якій виростала велика культура стилю, вишуканість його естетичних критеріїв. У лябіринтах світової літератури Шевченко ходив, як майстер, що вдосконалює себе, що свідомими й інтуїтивними зусиллями свого творчого генія формує свій стиль".

[1] Проф. д-р Юрій Бойко. Творчість Тараса Шевченка на тлі західньо-европейської літератури. Український Вільний Університет. Мюнхен, 1956, ст. 80.

Досі існували вже численні розвідки, в яких оцінювали творчість Шевченка в порівнянні з окремими творами найбільших поетів світової літератури. Проф. Бойко простудіював всю дотеперішню літературу на цю тему (список „джерел і приміток" займає 14 сторінок в його праці), та самостійно й оригінально опрацьовує поставлене собі завдання і місцями спростовує невірні твердження своїх попередників. Частина його праці була вже надрукована в XXXIУ томі „Ди Слевонік енд Юропіен Ревю" (Лондон, 1955, ст. 77-98).

Довший час самі українці недоцінювали мистецтва Шевченкової творчости. Сталося це з двох причин. Щотільки 25 років після смерти автора „Кобзаря" вийшло в Празі повне на тодішні часи видання Шевченкових творів. Деякі Шевченкові твори появилися аж після першої революції в Росії. Друга причина недоцінювання Шевченкової творчости — це те, що довший час і деякі українці вважали Шевченка не за національного тільки за народного (людового поета) та порівнювали його з такими російськими незначними поетами, як Кольцов і Некрасов та Слєпушкін, а з чужих із провансальським Містралем або шотляндським Бернсом.

Пошкодило оцінці Шевченка й те, що в 19 віці загально панувало переконання про нібито малу освіту Шевченка, до чого причинився був і такий тодішній авторитет, як Михайло Драгоманов. Проф. Бойко збиває ті помилкові твердження, йдучи за тими нашими й чужими дослідниками, які вірно оцінили нашого поета, ставлячи його поруч найбільших світових поетів та підкреслюючи те, що український поет деколи навіть перевищував своїх великих сучасників.

Д-р Густав Шпехт писав справедливо в виданнях Українського Наукового Інституту в Берліні („Байтреґе цур Украінекунде", том УІ), що „український поет так могутньо і всебічно виразив своєю творчістю духовість українців, ідеали і прагнення, він в такій мірі став символом своєї країни, як Гомер був виразом всієї Еллади, Верґілій — Римської Імперії. І ні один із пізніших европейських поетів так універсально не відбив національної істотности свого народу, як це властиве Шевченкові."

Праця проф. Бойка складається з п'ятьох розділів. Автор ставить творчість Шевченка поруч творчости Гайне, Бюрґера, Гете, Шіллера, Вальтера Скотта, Бернса, Данте, Шекспіра, Гюґо, Жана Жака Руссо, Байрона, Петефі, Міцкевіча, Новаліса та інших. Не йдеться про літературні впливи тих чужих поетів на нашого поета, тільки про те, щоб показати, що в творчості українського поета були дуже часто літературні паралелі з творами найбільших мистців слова світових літератур.

Щоб показати про висліди авторових дослідів, наведемо те, що він пише про Шевченка і Гете.

„Чи був вплив Гете на Шевченка? Не думаємо. Шевченко прекрасно знав першу частину „Фавста", любив цей твір і навіть цитував його з пам'яті, але, може, й не був знайомий з II-ою частиною. А тим часом піднесення земної покритки в небесну вибранницю стає наявним аж у II-ій частині „Фавста". І якщо Шевченко поруч Гете підніс покритку на вершки небесної чистоти, то маємо тут лише літературну паралелю з Шевченком. Але паралелю глибоку своїм змістом. Вона показує, що Шевченкова творча інтуїція ширяла в тому ж виднокола, що й поетична думка ваймарського мудреця".

Подібно обережно автор поступає і в інших випадках, коли ставить твори нашого національного поета поруч творів світочів европейських літератур.

Проф. Бойко закінчив свою студію такими вірними думками.

„Факти позалітературного характеру призвели до того, що творчість українського поета не потрапила до фонду світової скарбниці духових і літературних вартостей. Важко поневоленій нації переступити поріг чужого багатого дому. Але десятиліттями лунають уже перші щирі голоси визнання нашого поета. Це голоси тих, до яких промовляв дух, чарівна краса мистецького образу. Це голоси тих, що зовсім не оглядаються на політичну коньюктуру, тих, що заглиблюються у велике мистецтво нашого поета, пізнають в ньому репрезентанта творчого народу. Шевченкова перемога буде нерозривно зв'язана з перемогою української нації".

На нашу думку автор повинен свою працю поширити цитатами з творів згадуваних чужих поетів, зіставляючи їх із відповідними місцями з творів Шевченка. Це була б велика праця, на кількасот сторінок друку. В ній повинні бути і фотознімки та відповідні графікони про сучасників Шевченка та про визначні події того часу. Цю працю мало б видати Наукове Товариство ім. Шевченка в сторіччя з дня смерти свого патрона в 1961 році. Це було б гідне вшанування пам'яті Шевченка.

Проєкт пам'ятника Шевченкові роботи мистця Ф. Кричевського та скульптора С. Меркурова

НЕВІДОМИЙ АВТОГРАФ ШЕВЧЕНКА

Геніяльний поет України Тарас Григорович Шевченко під час перебування у засланні здружився з польськими політичними в'язнями. Близький знайомий Шевченка Федір Матвійович Лазаревський, який служив тоді в Оренбурзі, писав у своїх спогадах: „Наприкінці грудня 1849 року я виїхав за 500 верств у Гур'єгородок і пробув там до весни 1850 року. Повернувшись у березні (до Оренбурга. — Д. І.), я застав у місті самого лише Тараса... Поки я був відсутній, Шевченко зблизився з поляками, яких за миколаївського царювання в Оренбурзі була ціла колонія. Вони дуже упадали коло Тараса" („Киевская Старина", 1899, лютий, стор. 158).

В Оренбурзі, через своїх польських друзів, Шевченко заочно познайомився з польським поетом і драматургом Едвардом Желіговським (1816-1864), відомим у літературі під псевдонімом Антонія Сови.

За участь у таємному польському товаристві й „крамольні" літературні твори Едварда Желіговського в 1851 році висилали у Петрозаводськ, Оренбург, а пізніше в Уфу. Він високо цінував твори Тараса Шевченка і деякі з них переклав на польську мову.

У 1857 році Желіговському дозволили вернутися із заслання й оселитися в Петербурзі. Тут він особисто познайомився з українським поетом. Шевченко тепло згадує про зустріч з своїми друзями, колишніми польськими політичними засланцями. 28 березня 1858 року він записав у „Щоденник": „Вечір провели ми в В. М. Білозерського, мого соузника й сусіди в казематі 1847 року. В нього зустрів я своїх оренбурзьких співвигнанців: Сраковського, Стансвича та Желіговського (Сову). Радісна, весела зустріч. Після сердечних розмов і милих, рідних пісень ми розійшлися".

У Петербурзі Шевченко багато разів зустрічався з Едвардом Желіговським. Про це свідчать записи у Шевченковому „Щоденнику".

Желіговський присвятив Шевченкові революційний вірш „Брату Тарасу Шевченко", який він польською мовою записав у „Щоденник" 13 травня 1848 року. В цьому вірші поет оспівав мужнє служіння Шевченка народові.

Тарасові Григоровичу дуже сподобався вірш Желіговського. Він називав його прекрасним і подарував польському другові свій вірш — „Подражаніє Едварду Сові" (вперше опублікований 1862 року в другій книжці журналу „Основа"). У всіх наступних виданнях вірш цей публікувався за автографом так званої „Більшої книжки", яка зберігається тепер у відділі рукописів Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Академії наук УССР.

У 1858-1859 роках Шевченко переписав у „Більшу книжку" багато своїх творів, причому частину їх переробив. Вірш „Подражаніє Едварду Сові" в „Більшій книжці" датовано 19-м листопада 1859 року. Текст його вважається канонічним. Але в одному з архівів відділу рукописів Державної публічної бібліотеки Академії наук УССР зберігається автограф цього вірша датований Шевченком 23 листопада 1859 року.

Наводимо за автографом весь текст цього невеликого, дуже сердечного вірша:

Посаджу коло хатини,
На вспомин дружині,
І яблуньку і грушечку,
На вспомин єдиній!
Бог дасть діточок; —
[дружина
Під древами тими
Сяде собі в холодочку
З дітками малими.
А я буду груші рвати,
Діточкам давати,
З дружиною єдиною
Тихо розмовляти.
О тойді ще як бралися,
Сі древа садив я...
Я щасливий... —
[І я, друже,
З тобою щаслива.

Т. Шевченко

1859.
23 листопада.

Текст вірша, наведеного тут з додержанням правил сучасної ортографії, не збігається з текстом „Більшої книжки", за яким цей вірш друкувався в усіх виданнях. Не збігається він також і з текстом першої публікації. Рядки 3, 5, 10, 13 і 15 подані тут в іншій редакції. У рядку 5-му, наприклад, говориться: „Бог дасть діточок: — дружина...", а у „Більшій книжці" записано так: Бог дасть, виростуть. Дружина..." і т. д.

Сам Шевченко, мабуть, не вважав редакцію вірша в „Більшій книжці" остаточною. Після 19 листопада 1859 року він знову переробив його і переписав начисто. Отже, остаточною, канонічною редакцією треба вважати текст, датований 23 листопада 1859 року, фотокопію якого наводимо тут.

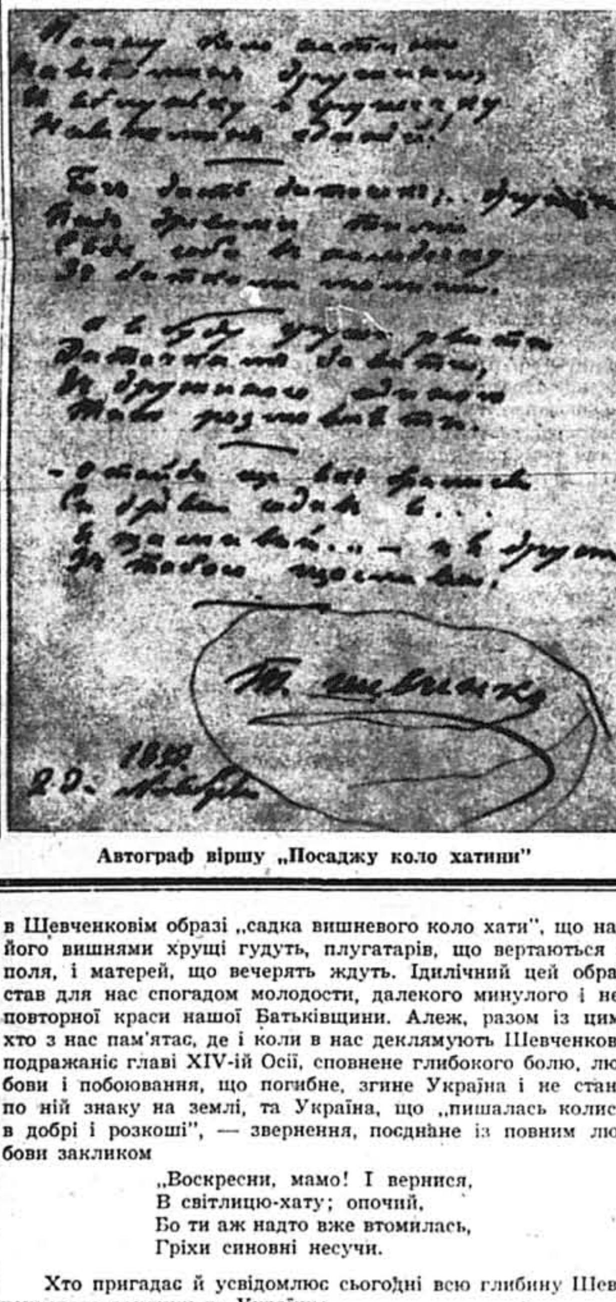
Протягом багатьох років вірш подарований Шевченком Желіговському, вважали „подражанієм" саме цьому поетові. Останнім часом літературознавці встановили, що зразком для „подражанія" був вірш іншого польського поета — Яна Чечота, збирача і перекладача народних пісень, товариша і близького друга Адама Міцкевича. Разом з тим вірш Шевченка співзвучний і поезії Едварда Желіговського.

Ян Чечот помер в оренбурзькому засланні в 1847 році. Його польські друзі розповідали Шевченкові про поета-революціонера. Мабуть, там же, в засланні, або згодом, у Петербурзі, Шевченко, володіючи польською мовою, прочитав збірку віршів Яна Чечота „Веснянки", надруковану у Вільні 1845 року, і дуже зацікавився однією піснею цієї збірки, яка й стала темою для переробки.

Цікаво, що у цьому вірші самотній і хворий Шевченко після повернення із заслання передавав настрій не лише Едварда Желіговського і Яна Чечота, а й свої задушевні роздуми про життя в оточенні сім'ї — дружини і дітей.

Як відомо, мрії ці не здійснилися. 10 березня 1861 року, 95 років тому, серце поета перестало битися.

Д. ІОФАНОВ
(„Україна")

Автограф вірша „Посаджу коло хатини"

Посмертна маска Тараса Гр. Шевченка

ПРИКУТИЙ Б'ЄТЬСЯ ПРОМЕТЕЙ...

Повиснули хмари незрушні,
як гори,
Закрили і сонце,
і сині простори...

А вітер наганяє стужу,
Мов кістями, сухим гіллям
Шкребеться в шибку,
прямо в душу —
І крає серце пополам.

Поет крізь далі невеселі,
Перо притисши до грудей,
Побачив, на кавказькій скелі
Прикутий б'ється Прометей.

Сіда орел йому на груди —
І кров'ю багряніє даль...
А на землі безправні люди
В його вогні гартують сталь.

БОРИСЛАВ СТЕПАНЮК

Богдан Кравців

„І СЛОВО ПЛАМЕНЕМ ВЗЯЛОСЬ..."

Доповідь на Шевченківській Академії в Ню Йорку, дня 10-го березня 1957 р.

За не цілих сто років з часу, як помер Шевченко, написано чимало статтей і книг про нього, про його життя і творчість. Велику бібліотеку можна скласти з цих книг про поета, самий лише бібліографічний покажчик написаного про нього зайняв би чи не більше томів, як повне видання його літературної і мистецької спадщини. Але за цією повіддю надрукованого загубилася для наших очей і для нашої свідомости сама людина, сам поет в усій його багатогранності, величі і могутності. І коли нам з того чи іншого приводу, в ту чи іншу річницю випадає конечність вернутися до нього, то ми неминуче, щоб стати ближче до його творчости, причаститися священного вогню його слова — вертаємося до його „Кобзаря", невеличких захалявних книжечок його невільничих поезій, до його щоденника і до його листів. І в таку хвилину — повороту до Шевченка, безпосередньої зустрічі з його словом ми, котрийсь уже раз із черги, констатуємо так само неминуче, що не знаємо Шевченка, ні людини, ні поета, ні його поезій. Їх заслонили перед нашими духовими очима літературні і політичні коментатори й інтерпретатори його творчости поначіплюваними на неї ярликами. Свіжість і вогонь Шевченкових творів понівечили оклепані і завжди ті самі, вирвані з контексту його творів, поперекручувані й інколи до невпізнання спотворені цитати з його поезій і поем, його полум'яних закликів і „подражаній". І тільки, вернувшися до джерел, до його живого слова, маємо можливість спостерігати й освідомлювати, як дуже ми відійшли від Шевченка, і навіть — до якої міри встигли забути його. Образи й окремі місця Шевченкових творів вражають нас своєю несподіваністю, свіжістю, новиною, ніби ми вперше зустрічаємося з ними, ніби ніколи не читали і не чули їх.

Як-не-як, але вже своєю людською природою і ставленням, всилу того, що ми пережили й переживаємо внаслідок важких подій бурхливої сучасности і нашого ісходу, ми прагнемо сьогодні лагідности й миру, бажаємо залишитися в полоні ніжних і чарівних слів та образів, волієте не слухати того, що могло б здаватися гнівом, картанням, образою. З Шевченкового „Посланія" нас полонює кінцева радісна візія про те, що

...оживе добра слава,
Слава України,
і світ ясний, невечірній
Тихо засіяє!

і, крім закликів „обніміте ж, брати мої, найменшого брата", чи „розкуйтеся, братайтеся", ми не сприймаємо всього змісту цього ж „Посланія", писаного теж і до нас „ненароджених", особливо тих, його пророчих і суворих звернень, що справдилися так жорстоко вже за нашого життя і може здійсняться знову незабаром, про те, що

потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших... І не буде
Кому помагати,
Одцурається брат брата
І дитини мати...

Повторюючи на всі лади — у закликах, промовах і моттах — такий актуальний з огляду на наше перебування на американському континенті — Шевченків запит

...коли
Ми діждемося Вашингтона
З новим і праведним законом,

і його пророчу певність, що „діждемось таки колись", ми забуваємо чи просто не пам'ятаємо про те, що слова ці із віршу „Юродивий" попереджені безпосередньо одним із найтяжчих докорів поета, що з ними він звертався наприкінці свого життя до своїх сучасників:

...А ми дивились і мовчали
Та мовчки чухали чуби
Німії, подлії раби,
Підніжки царськії, лакеї
Капрала п'яного! Не вам,
Не вам, в мережаній лівреї,
Доносчики і фарисеї,
За правду пресвятую стать
І за свободу. Розпинать,
А не любить ви вчились брата!
О, роде суєтний, проклятий,
Коли ти видохнеш...

І вкінці, щоб не збільшувати прикладів, деклямуємо, співаємо на концертах, в серцях леліємо спогад про Україну в Шевченковім образі „садка вишневого коло хати", що над його вишнями хрущі гудуть, плугатарів, що вертаються з поля, і матерів, що вечерять ждуть. Ідилічний цей образ став для нас спогадом молодости, далекого минулого і неповторної краси нашої Батьківщини. Алеж, разом із цим, хто з нас пам'ятає, де і коли в нас деклямують Шевченкове подражаніє главі XIV-ій Осії, сповнене глибокого болю, любови і побоювання, що погибне, згине Україна і не стане по ній знаку на землі, та Україна, що „пишалась колись в добрі і розкоші", — звернення, посідане із повним любови закликом

„Воскресни, мамо! І вернися,
В світлицю-хату; опочий,
Бо ти аж надто вже втомилась,
Гріхи синовні несучи.

Хто пригадає й усвідомлює сьогодні всю глибину Шевченкового заклику до України:

Спочивши, скорбная, скажи,
Прорци своїм лукавим чадам,
Що пропадуть вони лихі,
Що їх безчестіє і зрада,
І криводушіє — огнем,
Кривавим, пламенним мечем
Нарізані на людських душах!

Хто не затуляв у минулому і не схоче затулити вух у сучасному на безжалісні погрози вислужникам тиранів і „рабам отечества чужого", що не втечуть вони, не сховаються, що всюди їх „знайде правда-мста", що їх розіпнуть, розірвуть, рознесуть, що кров'ю їхньою собаки собак напоять, що їхня

...злая своєволя
Сама скупається, сама
В своїй же крові?

Боляче і моторошно слухати такі картання і погрози. І тому може й не долюблюємо ми вертатися до Шевченкових посланій, подражаній і пророцтв — віщувань. А вернувшися, пробуємо заспокоювати себе, що, мовляв, ці звернення не до нас, які були ще ненародженими для Шевченка, що це — історичні ремінісценції, які стосуються інших діб, інших ґенерацій, інших людей.

Не самим тільки радісним захопленням, не самими тільки оплесками та розкритими обіймами сприйняли Шевченкову поезію, його гнів та його муку і поетові сучасники. Докорами за занедбування малярської праці зустрів перші спроби Шевченкової музи приятель його Сошенко, „нікчемними віршами" їх охрещуючи. Перебуваючи восени 1845 року у своїй рідній Кирилівці і читаючи вірші своїм рідним, Шевченко наводить ними жах на свого ж свояка Варфоломея Шевченка: „Я слухав, — оповідає той у своїх спогадах, — затамовуючи подих. На голові в мене піднялося волосся і я почав радити поетові не надто „заходити в хмари". Аскоченський під час зустрічей із Шевченком в рр. 1945-1846 дораджував йому не читати людям „таких поганих віршів", мовляв, „не доведуть вони до добра". Приголомшила була поезія Шевченкова докраю і його приятеля Миколу Костомарова. „Мене пойняв страх, — пише він у своїх спогадах, — я побачив, що Шевченкова муза роздирала завіси народного життя. І страшно, і солодко, і боляче, і захоплююче було заглянути туди". „Завзятим бурлацтвом" докоряв Шевченкові Куліш. Микола Гоголь на запит Бодянського, що думає він про Шевченка, схарактеризував Шевченкову поезію не тільки неприхильно, але й брутально: „Дьогтю багато, навіть додам, — більше дьогтю, як самої поезії". Закінчив Гоголь, що взагалі не міг говорити про Шевченка без роздратування словами, що „Шевченка погубили наші розумники, штовхаючи його на твори, чужі справжньому талантові".

Цілком неґативно висловлювалися про Шевченкову поезію його сучасники, особливо ж його друзі і співв'язні, коли, у зв'язку з викриттям Кирило-Методіївського Братства, почалися арешти і переслідування. Поголовно, один за одним, почали вони не тільки відрікатися Шевченка, як Петро Христа, але й осуджувати його антиросійську та антидержавну музу. Свою дружбу з Шевченком пояснював Куліш виключно „літературними інтересами", запевняючи суддів, що ніколи й не читав таких віршів, як „Кавказ", і що вони випадково опинилися між його паперами. Білозерський зізнав, що Шевченкові вірші він придбав і зберігав тільки для того, щоб виписувати з них невідомі йому слова для... „малоросійського словаря". Для тієї ж мети, — казав Білозерський, — він збирав „всякій сброд на малороссійском нарєчії". Каявся за посідання Шевченкових віршів, прохаючи „велікодушного прощенія", і Опанас Маркович. Наявність Шевченкових революційних поезій серед знайдених у нього паперів пояснював Костомаров „мовними зацікавленнями",

(Закінчення на стор. 4-тій)

П. Заярський

П'ЄСА ПРО ЛЕСЮ УКРАЇНКУ

Центральний персонаж п'єси Леоніда Смілянського „Червона Троянда" — це ЛЕСЯ УКРАЇНКА. Автор мав намір показати життя Лесі Українки за період від 1897 року до 1907 р. Як і можна було сподіватися, ця п'єса про Лесю Українку вийшла цілком невдалою з мистецького погляду і цілком фальшивою щодо її змісту. В п'єсі Смілянського „Червона Троянда" немає ніякої акції, розмови довгі, нудні і надзвичайно тенденційні. В сцені писання Лесею своєї поеми „Одержима" коло ліжка вмираючого Сергія Мержинського не передано й тіні того драматизму, що його з такою великою силою передають листи та інтимні поезії Лесі Українки, зв'язані з цим трагічним моментом в житті великої української поетки.

Л. Смілянський писав свою п'єсу на замовлення совєтських пропаґандистів, і тому вона вийшла нещира, тенденційна і цілком штучна. Образ великої української поетки так сфальшовано, що його й пізнати не можна. Лесі Українці приписано погляди, думки і репліки, цілком не властиві їй, цілком чужі і ворожі їй. В уста Лесі Українки автор вклав сучасні большевицькі пропаґандивні фрази, скеровані проти так званих „буржуазних націоналістів".

Увесь зміст п'єси від початку і до кінця — фальшивий. Смілянський, наприклад, бере найвиразніше спрямований проти Москви і проти Переяславського договору вірш Лесі Українки „І ти колись боролась, мов Ізраїль, Україно моя" і, висмикнувши з цього вірша цитату „брати братів пізнали і з'єднались", намагається оперувати цією цитатою, як доказом прихильного ставлення Лесі Українки до Переяславської угоди Хмельницького з Москвою. Звичайно, Смілянський не посмів процитувати дальші рядки цієї поезії. Досить для цього пригадати ці дальші рядки:

„І вже Богдан пройшов по тій [землі
від краю і до краю. Свято згоди
між ним і Духом гучно відбу- [лося
в золотоверхім місті. Але [раптом
Дух зрадив. Знову тьма, і жах, [і розбрат,
І знов настав єгипетський [полон...
Коли скінчиться той полон [великий,
що нас зайняв в землі обіто- [ваній?
І доки рідний край Єгиптом [буде?
Коли загине НОВИЙ Вави- [лон?"

Золотоверхе місто — це не Переяслав, а Київ. Леся Українка тут пише про тріюмфальний в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького в Київ. Дальші події — Переяславська рада — це „жах і розбрат", після чого „знов настав єгипетський полон", себто поневолення Москвою України. І далі Леся Українка називає Росію „новим Вавилоном". Отже попередні рядки „брати братів пізнали і з'єднались" ніякого відношення не мають до Переяславської угоди. Леся Українка тут ясно говорить про єднання поміж різними верствами українського народу — поміж селянами і козаками — внаслідок чого Богдан здобув перемогу над ворогами, і тоді „свято згоди" відбулося в „золотоверхім" Києві. Але совєтським шахраям і фальшівникам не вигідно подавати цитати в контексті, тому вони їх виривають з контексту і фальшиво пояснюють.

У п'єсі Смілянського Леся Українка повторює сучасну совєтську брехню про те, що Шевченко був великим другом Некрасова. Але ж сам Шевченко спростовує цю брехню. В „Щоденнику" Шевченка 11 квітня 1858 року є такий запис: „Увечері у Білозерського... з успіхом довів Сраковському, що Некрасов не тільки не поет, але навіть „стихотворец аляповатый" (Шевченко. Твори, т. 3, ст. 304. К. 1955).

У п'єсі Смілянського Леся Українка деклямує в 1905 році свій вірш про Шевченка, який, як відомо, написано... в 1911 році. Дата ж написання цього вірша позначена в усіх виданнях.

У п'єсі Смілянського Леся Українка виступає як... російська соціял-демократка. Це явна неправда. Леся Українка ніколи не належала до російських соціял-демократів. Деякий час вона була в приватному гуртку українських соціял-демократів під проводом Івана Стешенка. В цій групі, як зазначає О. Гермайзе „ледве чи був хоч один український соціял-демократ. Привабливі постаті Лесі Українки і Стешенка притягали цих людей до групи, але стати соціял-демократом не по назві, а в поглядах і переконаннях, — це було понад їхні сили" (О. Гермайзе. „Нарис з історії рев. руху на Україні", К. 1926, ст. 44). Один із героїв п'єси Смілянського каже про Лесю Українку, що вона „проти українських соціял-демократів, які хочуть діяти окремо від РСДРП. Вона відмовляє їм у праві існувати окремо від росіян, самостійно". Це абсолютна неправда!

У п'єсі Смілянського Леся Українка виступає як послідовна марксистка большевицького типу. Це також брехня. Смілянський тут повторює твердження совєтських „літературознавців", які пишуть про марксизм Лесі Українки і які при цьому покликаються на лист Лесі Українки до своєї сестри Ольги, лист, датований 30 серпня 1897 року. Але, якщо ми візьмемо совєтські видання листування Лесі Українки, то чомусь цього листа в цих виданнях немає. Та не дивно, бо в цьому листі Леся Українка писала сестрі, що вона читає „Капітал" Карла Маркса і при цьому додає, що „це нове євангеліє" їй не подобається.

Героїня „Червоної Троянди", Леся Українка виступає як завзята русофілка. До того ж її репліки цілком штучні, устами Лесі говорить тут московський аґітпроп. Цю шаблонову, заялложену фразеологію московських шовіністів вкладено в уста найбільшого ворога Москви Лесі Українки. Ось, наприклад, візьмімо хоч би таку тираду: „Шевченко був великим другом... Чернишевського, Некрасова... Полум'яні серця російських революціонерів надихали геній Шевченка". Це так говорить Леся Українка в п'єсі Л. Смілянського. Нечуваний фальш!! Цього ніколи не могла сказати Леся Українка вже з тієї простої причини, що вона краще знала хронологію, ніж Смілянський. Коли Шевченко видав свого „Кобзаря", то Некрасов дебютував своїми надзвичайно поганими віршами, надрукованими в збірці „Мечты и звуки". Сам Шевченко в 1858 році, менше ніж за 3 роки до своєї смерти, дав неґативну оцінку творів Некрасова, не визнаючи його за поета. Як же цей Некрасов міг „надихати геній Шевченка"? Не міг впливати на Шевченка і Чернишевський. Коли Шевченко видав свого „Кобзаря", то Чернишевському було лише 12 років; коли Шевченко видав свою поему „Гайдамаки", то Чернишевському було 13 років; коли Шевченко написав поему „Сон", то Чернишевському було 16 років. Отже занадто молодий був Чернишевський, щоб він міг впливати на Шевченка. Це безперечно знала Леся Українка, і тому вона ніколи не могла сказати такої репліки, яку їй приписує Смілянський.

Цілком не відповідає історичній правді і те оточення, в якому Смілянський показує Лесю Українку в своїй „драмі". Кожен, хто хоч поверхово знає біографію Лесі Українки, буде здивований тим, що в п'єсі Смілянського не показано найближчих людей, які оточували Лесю Українку. Де мати Лесі Українки — Олена Пчілка? Де найближчі друзі Лесі Українки — Іван Стешенко та Людмила Старицька - Черняхівська? Де Київська „Просвіта", в якій активно працювала Леся Українка в 1905 році? Де сестра Ольга? Їх немає в п'єсі Смілянського. Причина цілком зрозуміла: Олена Пчілка — відвертий ворог большевизму, Іван Стешенко, міністер народної освіти УНР — ворог большевизму, Л. М. Старицька-Черняхівська теж ворог московського імперіялізму та комунізму і жертва совєтського терору.

Відірвана від свого рідного оточення, від тих справжніх ідей, якими жила і за які боролася Леся Українка, головна героїня п'єси Смілянського, Леся Українка нічого спільного не має з справжньою Лесею Українкою. Леся Українка з п'єси Смілянського — це цілковита протилежність справжній Лесі Українці.

Одному з героїв своєї п'єси — Тарасові — Смілянський вклав таку багатомовну репліку: „Леся Українка ненавидить будь-яке рабство, так само ідейне". Це ідейне рабство, це ганебне рабське плазування перед російським шовінізмом і комунізмом засвідчив Смілянський своєю тенденційною п'єсою „Червона Троянда", в якій він зневажив світлий образ великої української поетки і непримиренного борця проти російського поневолення, борця за свободу і незалежність українського народу.

ПАМ'ЯТІ ОСТАПА ВИШНІ

У неділю, 24 лютого 1927 року, в прегарній залі Українського Інституту Америки, в Ню Йорку, Об'єднання Українських Письменників „Слово" влаштувало прилюдний літературний вечір присвячений пам'яті, померлого 28 вересня минулого року в Києві, письменника-гумориста Остапа Вишні.

Вечір відкрив коротким вступним словом Юрій Лавріненко. Він нагадав присутнім основні факти з життя і творчости Остапа Вишні і сказав, що відійшов від нас найбільший після Миколи Гоголя сатирик-гуморист, який в найтяжчі часи нашої історії умів сміятись і крізь сміх плакати. Коли він нагадав, що Остапа Вишню ховали під звуки старої величавої пісні народної „Козака несуть і коня ведуть", і що це було його передсмертне бажання, присутні на вечорі співаки, серед яких були: Ганна Шерей, Михайло Ольховий, Ліда Гончарова, Леся Гаєвська, Яків Гончарів та інші, заявили своє бажання вшанувати пам'ять померлого письменника цією його улюбленою піснею.

Вечір складався з двох розділів: спогадів про письменника і читання його творів. Першим виступив із спогадами проф. Іван Паливода. Він в стислій і цікавій формі розповів про „Народження Остапа Вишні", як письменника 1919 року. Побратим і товариш Вишні в добу національної нашої революції 1917-1919 роках, він довго намовляв його почати писати і нарешті перший його фейлетон сам особисто відніс до редакції газети Селянської Спілки „Трудова Громада", де він був вперше надрукований.

Другим з черги виступив інж. Іван Гаєвський із спогадами: „Від вояцьких мандрів до ЧК". Він знав Вишню у 18-19 роках, коли той очолив був, після Модеста Левицького, Медично-санітарну управу Міністерства шляхів Української Народної Республіки. Він характеризував Вишню в ці часи як відданого ідейного патріота українського, щирого побратима, готового до посвяти і допомоги ближньому, скромного і безпретензійного. Наприкінці 1920 р. йому довелося також сидіти з Остапом Вишнею в одній слідчій камері у ЧК в Харкові. Чимало траґікомічних епізодів подав він саме про цей момент життя Вишні. Товариськість, людяність і невичерпний гумор не покидали Вишню і в ЧК.

Останнім із спогадами виступив проф. Григорій Костюк, що з 1929 по 1931 рік належав разом з Остапом Вишнею до новоствореного тоді письменницького об'єднання „Пролітфронт", якого на початку 1931 року за наказом партії було ліквідовано. У своїх цікавих, бо побудованих на першоджерелах, спогадах проф. Костюк дав барвистий малюнок літературного життя Харкова наприкінці 20-х років і місця та ролі в ньому Остапа Вишні. Особливо трагічно звучали спогади в тому місці, де він говорив про арешт Остапа Вишні, обвинувачення в тероризмі і „присуд" до розстрілу з заміною на 10 років концентраційного табору.

Але особливою, можна сказати, ревеляцією вечора була друга частина, коли до добірної публіки, що виповнила залю, заговорив сам Остап Вишня в глибокому і талановитому відтворенні Йосипа Гірняка й Олімпії Добровольської. „Автобіографія", „Понеділок" — про літературні вечірки „Плугу" на початку 20-х років, „Мисливське оповідання", — що їх прочитав Й. Гірняк, „Кримська ніч" — надзвичайна лірична усмішка, що її прочитала з властивим їй талантом О. Добровольська — речі різного спрямування показали глибокий, всебічний і неперевершений талант Остапа Вишні. З перших рядків „Автобіографії", до останнього слова з літературної усмішки „Понеділок" публіка заливалася сміхом і гучно оплескувала найефектовніші місця. Не було, здається, жадного вечора в Ню Йорку, де б публіка так щиро, так захватно і так безперервно, протягом цілої години, сміялася. Це насправді був Вишнівський вечір — повний життєрадісного будуючого людського сміху.

М. О.

Л. Луців

Новий том „Записок Н. Т. Ш.

В 1956 році появився новий том „Записок Нукового Товариства ім. Шевченка", в якому надруковано п'ять наукових праць та кілька рецензій на наукові книжки.[1]

Пантелеймон Ковалів надрукував розвідку під заголовком „Прикметники дієслівного творення з формантом — НТ — в слов'янських мовах" (ст. 5-20). Автор використав велику дотеперішню літературу в цій проблемі і прийшов до таких висновків: 1. Прикметники дієслівного творення з дієприкметниковими суфіксами -учий, -ючий, -ячий (-ущий, -ющий, ащий, -ящий) — (пахучий, колючий, тямущий, гулящий) генетично становлять окрему групу, яка структурно не межує з дієприкметниками, а з іншими прикметниками дієслівного творення. 2. Ця окрема група прикметників є дуже давнього походження і вона існує майже в усіх слов'янських мовах. 3. Тому усталилася й відповідна науково-виправдана термінологія: дієприкметник, прикметник дієприкметникового творення (віруючий народ) і прикметник дієслівного творення (гавкучий собака, співуча дівчина).

Василь Лев надрукував у цьому томі статтю „Мова американських українців" (ст. 21-30), в якій дає характеристику цієї мови на основі своїх чотирилітніх студій. Автор вивчав мову давніших іміґрантів до цієї країни, та його висновки можна б в багатьох випадках застосувати й до великої частини нових українських іміґрантів, хоч вони живуть у ЗДА не довгий час. Лев стверджує такі впливи англійської мови на мову американських українців: 1. Приймання в українську мову чисто англійських слів. 2.Приймання англійських слів та надання їм українського морфологічного вигляду. 3. Приймання перекладів англійських слів та англійських ідіомів. 4. Приймання наголосу англійської мови. 5. Деформування української мови під впливом англійської фонетики. Автор подає поради, якими способом можна якнайдовше зберегти чистоту тієї мови, яку наші іміґранти привезли з рідної землі.

Автор не використав праці О. Ревюка, яку він написав був по-англійськи про мову наших іміґрантів до праці Г. Л. Менкена „Амерікен Ленґвідж".

Микола Глобенко подав висліди своїх студій над „Патеріконом" Сильвестра Косова (ст. 31-59). Автор хотів довести, що українська література XVII віку була „прямим спадкоємцем літератури Київської Руси", і воно йому вповні вдалося, хоч це заперечують деякі російські вчені. („Патерікон" С. Косова вийшов в 1635 році і в польській мові містив ряд оповідань про київських святих). Автор ствердив, що в основі „Патерікон-а" лежить друга Касіянівська редакція „Києво-Печерського Патерика" з 1462 року, хоч в „Патерікон-і" Косова є „порушений порядок розміщених циклів житій а також житій у межах циклів". Косов користувався також і літописними джерелами, як „Повістю временних літ" і польськими хроніками.

М. Глобенко твердить, що „Патерікон" С. Косова, „безсумнівно, є однією з пізніших редакцій „Києво-Печерського Патерика", і переносить в українське письменство 17-го віку літературну традицію доби Київської Руси, даючи право говорити про безперервний процес розвитку української літератури".

Дуже цінна, хоч і коротенька, є стаття Григора Лужницького про „Праукраїнський театр" (ст. 60-73). Автор згадує про те, що наші історики літератури й театру дивилися на театр, як на літературні драматичні твори, і де не бачили таких творів, там не знаходили й театру. Перелім в цих поглядах спричинив проф. Михайло Грушевський у своїй „Історії української літератури", а пізніше ширше обоснував той погляд німецький історик театру А. Кучер (в 1932 році). Кучер „праклітиною театру вважав танок, а найстаршою первісною формою театру й драми — міміку". Лужницький приходить до висновку, що театр в Україні мав два головні джерела: народні обряди в поганській добі, а пізніше обряд Української Церкви. „Коли ж прийшло національне пробудження в новіших часах, то елементи праукраїнського театру з'єдналися в одно з театральною формою наших церковних обрядів і створився побутовий, етнографічний театр".

Найдовша праця в тому томі — це розвідка Костя Кисілевського під заголовком „Історія українського правописного питання" (ст. 74-114). Автор використав обширну літературу, якої список займає аж 6 сторінок, і подає правописні системи від найдавніших часів аж до найновішої доби, це значить до того правопису, який ухвалено на Правописній Конференції в Харкові в 1939 році.

Кисілевський докладніше обговорює правописні системи в 19 віку — Правопис Максимовича, „Русалки Дністрової", правописні ухвали 1848 року, спроби введення латиниці, „максимовичівку" в Галичині, „кулішівку", „желехівку", та правопис Степана Смаль-Стоцького, який довший час обов'язував в українських школах в австрійській займанщині.

При кінці цього тому надруковано кілька рецензій на нові видання пера М. Сонєвицького, В. Стецюка і К. Кисілевського.

Як видко з цього огляду праць, то новий том „Записок НТШ" дає різнородний і цікавий матеріял, який може зацікавити і ширшого читача, а не тільки фахівця-спеціяліста.

[1] Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Том 165. Збірник Філологічної Секції. Том 26. Ню Йорк-Париж. 1956, ст. 136.

„Я не сподіваюся прочитати кращу повість, як „Тигролови" Багряного" — каже американський критик

Нюйоркський щоденник „Ню Йорк Пост" в числі з 17 березня ц. р. надрукував рецензію на повість українського письменника Івана Багряного „Тигролови", яка в англійському перекладі називається „Ди Гантерс енд ди Гантер" (Ловці і ловлені). Цю рецензію написав Вільям Біттнер. Він пише, що тема про спротив совєтській тиранії є тепер популярна. Напевно напишуть численні повісті про недавні події в Польщі й Угорщині. „Але я вдячний за те, що до нас прибула напочаток повість І. Багряного, бо вона встановлює можливо найвищий стандарт для тих майбутніх творів, змальовуючи той нарід, який зсередини противиться совєтському режимові", — пише Віттнер.

Більшість американців не знають про те, що СССР — це зліпок численних різних народів, національна свідомість яких є постійною загрозою для московських панів. „Народом, який найбільше непокоїв Сталіна і його наслідників — є українці, і тому саме їх найбільше масово винищували, та велику їх скількість висилано на Сибір". Дикі бестії Сибіру і дикі бестії НКВД „загрожували українській родині Сірків, яка з героїчним спокоєм зберегла свій власний спосіб життя".

Рецензент пише, що мало появилося перекладів із модерної української літератури, але те, що він пізнав, дозволяє йому думати, що „та література має таку вітальну силу, яка може відродити повість і драму так сильно, як це були зробили великі російські письменники 19 віку". Свою рецензію кінчає Біттнер так: „Я не сподіваюся прочитати кращу повість цього року від „Тигроловів" Багряного. Я знаю, що я не читав такої доброї повісти вже довгий, довгий час".

АЛЬМАНАХ „МОЛОДА УКРАЇНА"

Аж тепер появився Альманах „Молода Україна", в якому зібрано статті та „спогади про гімназійні гуртки в Бережанах", хоч друк тієї книжки закінчено ще в 1954 році в Німеччині. Те спізнення спричинене тим, що друкарня затримала була весь наклад, бо помер був той, якому переслано гроші з Америки на це видання, а дирекція шпиталю після його смерти забрала від нього чек на покриття коштів перебування в шпиталі. Зміст Альманаху „Молода Україна" цікавий навіть і для тих, які не були в Бережанах, бо в ньому надруковані статті та спомини таких авторів, як д-р З. Кузеля, д-р Л. Цегельський, А. Чернецький, А. Цурковський, д-р В. Бемко, В. Ратич, о. І. А. Мельник, д-р К. Троян, о. І. Сохоцький та інші. Книжка має 136 сторінок, і в ній є багато матеріялу до історії політичної думки на наших західніх землях.

БІБЛІОГРАФІЯ

ПОЕЗІЇ

- **Іван Франко. Вибір поезій.** З передмовою Євгена Маланюка. Париж, 1956, ст. 132. Обкладинка М. Левицького.

ПОВІСТІ Й ОПОВІДАННЯ

- **В. Підмогильний. Невеличка драма.** Роман. Передмова і примітки проф. Ю. Бойка. Париж, 1956, ст. 346. (Відбитка з „Українського Слова").

ГОСПОДАРСТВО

- **С. Голубничий. К вопросу возникновения зерновых кризизисов в СССР.** Институт по изучению СССР. Мюнхен, 1956, ст. 122. (Циклостиль).

ЗБІРНИКИ

- **Збірник „Української Літературної Газети".** 1956. Мюнхен, 1956, ст. 336. Видання „Українського Товариства закордонних студій".

КАЛЕНДАРІ

- **Календар Голосу Спасителя на 1957 рік.** Річник 22-ий. Йорктон, 1957, ст. 194.

ЖУРНАЛИ

- **Український Місіонар у Бразилії.** Рік XXII, ч. 1. Січень 1957. Прудентопіль, 1957 ст. 16.
- **Голос Спасителя.** Рік 29, ч. 2. Лютий 1957. Йорктон, 1957, ст. 64.
- **Самостійна Україна.** Рік X, ч. 1 (97), січень 1957. Ню Йорк, 1957, ст. 24.
- **Наш Контакт.** Рік 4, ч. 18. Дітройт-Шикаґо, січень-лютий 1957, ст. 8.

„І СЛОВО ПЛАМЕНЕМ ВЗЯЛОСЬ..."

(Закінчення зі стор. 3)

і виправдував себе заявою, що він не поділяв „ґнусних мислей, в ніх ізложенних".

Куди гостріше від своїх прийняли Шевченкову музу російські критики, між ними й ті, що їх червона Москва хоче представити тепер не тільки як Шевченкових приятелів і прихильників, але й як його надхненників та вчителів. Російський критик із журналу „Сын Отечества" (1845 рік, ч. 2, кн. 4) в рецензії на перше видання „Кобзаря" назвав Шевченкові вірші „штучною марнотою", а Шевченкову мову — „мужицькою", „уродованієм русского язика на хохлацкій лад". „Библиотека для чтенія", видавана Сенковським, назвала Шевченкову мову гібридським діялектом, сумішкою „слов хохлатых и бородатых, бритых і небритых, южных и северных". Світич російської літературної критики, прославлюваний Совєтами ще й сьогодні як „великий русский революціонер" і філософ-матеріяліст та проґресист Віссаріон Бєлінський висміяв Шевченка за його „Гайдамаків", як „кепського піїту", який вживає „безліч вульґарних і базарних слів", а герої якого тільки „добре лаються, п'ють, б'ють, палять і ріжуть". Після засудження і заслання Шевченка цей же „поступовець" назвав Шевченка „ослом, дурнем і падлюкою, а до того ще й гірким п'яницею, аматором горілки і хохлацького патріотизму". Не втекли від таких оцінок і прославлювані червоною Москвою основоположники „великої російської літератури" Пушкін і Турґенєв. Перший, що возвеличував як „крилату лілею", „хариту між харитами" царицю Олександру Федорівну, оту, що її Шевченко назвав „тонкою і довгоногою" та ще й „опеньком засушеним", ставився до Шевченка зневажливо. Турґенєв називав нашого поета занадто „некультурним", людиною, що мало читала і мало знає. Ставився холодно до Шевченка і відомий російський поет Жуковський.

Але водночас із цим Шевченкова поезія, його вірші, вже тоді, за його життя, стали для української патріотичної молоді, для української інтеліґенції, що не забула ще, чиїх батьків вони діти, справжнім об'явленням. Студенти їх переписували і вивчали напам'ять, а дехто, щоб могти зрозуміти їх, вчився української мови. Слово його почало будити національну свідомість, стало маніфестом українських революційних прагнень до незалежности і бурхливим протестом проти кріпацтва та національного поневолення України. Що такими тенденціями була пройнята Шевченкова поезія — про це свідчить найкраще та оцінка, яку дали цій поезії царські слідчі і судді під час розгляду справи заарештованого разом з кирило-методіївськими братчиками Шевченка, і той гострий присуд, що випав на долю тільки йому одному: десять років заслання із забороною писати і малювати. Простудіювавши Шевченкові твори ранньої доби, навіяні романтизмом його перший „Кобзар" і „Гайдамаки", керівник третього Відділу гр. Орлов такими словами схарактеризував цю ранню Шевченкову творчість: „Автор безупину йде в обраному напрямку, безнастанно нарікає на страждання України в сучасній її ситуації, бажає викликати ненависть до володіння росіян і, згадуючи про колишню свободу, подвиги і славу козаків, дорікає нинішньому поколінню в байдужості". Жандармське управління з самого початку визнало вірші Шевченка за „подвійно шкідливі і небезпечні", бо „з цими улюбленими віршами могли засіятися в Україні (в оригіналі: Малоросії) і потім закріпитися думки... про можливість існування України, як окремої держави". Тим то й не диво, що Шевченка визнано найнебезпечнішим та найголовнішим злочинцем, і присуджено йому найгострішу кару.

Страх московського царського режиму і його жандармів та звеличників перед могутнім впливом Шевченкового слова не був позбавлений підстав. Ще за життя поетового його слово „пламенем взялось", запалюючи серця й уми людей української землі незвичайними, негаданими і несподіваними поривами та почуттями. Запрагнувши — після визволу з кріпацтва — розгорнути крила своєї творчости широко, якнайширше, щоб „аж чортам було тісно", Шевченко перо своє за словами Сирокомлі — у кров умочав. „Твори Шевченка — „Гайдамаки", „Тарасова ніч"... надихані невмолимою ненавистю до нашого дворянства і при тому дуже різко представляють образи гайдамацької різні... і тому вони, поширені між простим народом — як народні пісні чи перекази старовини, що зображують славу предків — дуже небезпечні" — скаржилися поміщики київському губернаторові в 1861 році. Могутні апокаліптичні рядки Шевченкового „Посланія" і „Кавказу" глибоко потрясли сумлінням і свідомістю Шевченкових сучасників. Читане на літературних вечорах у Києві „Посланіє", як свідчить Білозерський, викликало в усіх присутніх „потрясаюче враження", і вже тоді, як стверджено потім на слідстві, Шевченко розпалював в Україні „уми малоросіян проти правительства" і з допомогою своїх „Гайдамаків" поширював між українцями „колишній войовничий і свобідний дух". Як глибокий був вплив Шевченкового слова на „малоросійські уми", свідчить і започаткована вже під час його перебування в Оренбурзі справа „о рядовом Шевченке, коллежськом секретаре Левицком и магистре Головко", під час розгляду якої виявлено листа службовця Оренбурзької прикордонної комісії Левицького, в якому той пише з Петербургу Шевченкові, що „багато тут єсть таких, які згадують вас, а Головко, — той, що потому не дався живим в руки жандармів, — каже, що вас не стало, а на місце того стало більше людей, аж до 1000, готових стояти за все, що ви казали"...

Тяжко довелося Шевченкові каратися за свої думи, за свої молодече-світлі переконання і вірування, за перо, умочене в гайдамацькій крові, за бунтівливий дух, що ним надхнув він земляків своїх. Десять довгих років без України, без друзів, без можливости вільно писати й малювати. Десять довгих років, що на саму згадку про них і про те, що довелося за той час пережити, поет, уже визволений, починав тремтіти. „Бодай і ворогові моєму не довелося так каратись, як я тепер караюсь", — писав він з Орська до Лизогуба. Згадуючи у своєму „Щоденнику" перебування над Кос-Аралом, признається Шевченко, що на самий спогад про оту пустиню, в нього серце холоне. „Руки і голова закобані", жалівся він, починаючи третій рік неволі в Оренбурзі. Але ж усе це — треба усвідомити — був тільки початок. Найтяжче прийшло по отих трьох роках — сім довгих літ карання в Новопетровському форті без листування, без можливости займатися улюбленим малюванням, без можливости „мережати кров'ю та сльозами" хоч би тільки захалявні поезії. „Я нищий (жебрак) в повному значенні цього слова, і не тільки матеріяльно: душею і серцем ожебрачів. Ось що зробила з мене проклята неволя! Трохи-трохи не ідіота", — признається він у листі до Артемовського з 30 червня 1856 року.

З пекла цього, з цієї десятирічної „живої смерти" Шевченко — колись веселий, бадьорий, з міцним здоров'ям і з густою русявою чуприною на голові — вернувся до людей і до життя фізично зламаний: з розбитим назавжди здоров'ям, із сивою бородою і з цілком лисою головою. Але ж вернувся не зламаний духом, а ще повніший вогню й енергії, як був колись, починаючи свій невільницький шлях. Діждавшися визволу, він, що його здоров'я лікарі визнали „цілком розбитим", а його організм „навіки і передчасно скаліченим і знесиленим", записує в своєму щоденнику страшні, але й могутні своїм спокоєм слова: „Все це несказанне горе, всі роди приниження і знущання, пройшли, начебто не торкаючи мене, найменшого сліду не залишаючи по собі. Досвід, кажуть, це найкращий наш учитель. Але гіркий досвід пройшов повз мене невидимкою. Мені здається, що я достоменно такий самий, як був десять років тому. Ні одна риса в моєму внутрішньому образі не змінилася". Із глибини серця дякує він Господеві, „що не дозволив жадному досвідові торкнутися своїми залізними кігтями моїх переконань, моїх молодече-світлих вірувань". І ще в іншому місці додає, що, пройшовши „свою похмуру тернисту дорогу, він не покалічив себе, „не принизив своєї людської гідности".

Гордий і незламний, суворий і непримиренний вертається Шевченко до волі, до людей. Творчість його спалахує неначе довго стримуваний і закований вулкан з новою, негаданою силою і вогнем. За не цілих чотири роки, що залишилося йому ще жити, він творить і „Неофітів", що своєю сміливістю і пророцьким патосом навели переляк на Куліша та інших сучасників, і „Марію" і „Юродивого", і свої подражанія Давидові та старозавітнім пророкам, що докорами, картанням і віщуваннями будили і будитимуть неспокій і тривогу в серцях українських поколінь. Створені ним, покаліченим і знесиленим фізично, пісні й поеми повизвольного часу залишаться полум'яними сторінками величного Завіту Української Землі, наймогутнішим пламенним словом українського національного об'явлення.

Відзначаючи сторіччя Шевченкового визволу із солдатчини і заслання — нам треба бажати, молити в Господа одного: щоб дав нам хоч крихітку Шевченкової сили і снаги перетривати й перемогти роки сучасної української руїни, вигнання й ісходу, щоб дозволив залишитися українцями, особливо ж тим, у розсіянні сущим, такими ж вірними українській правді, вірі й українській землі, як був Шевченко у роки неволі, щоб відкрив наші серця й уми на сприйняття невмирущої вічної правди його слова, що було не тільки болючим картанням і докором, але й величною візією українського майбутнього, коли „люди виростуть" і „умруть ще незачатії царята", коли

...на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.

8

Осип Залеський

КОНСЕРВОВАНА МУЗИКА

Прошу тільки не думати, що це мовний недогляд або змінена назва музичної консерваторії. Ні, тут буде мова про „музичні консерви" — трохи аналогічні до всяких консерв, які тепер такі модні і що їх купуємо в „кенах". Прошу також не думати, що я впроваджую якісь вульгаризми у мистецтво, бо ця назва не мною видумана, а впроваджена віденськими музиками, може трохи іронічно. Діло йде про музичні твори, які „консервується" на грамофонових платівках; таку платівку вкладається згодом в апарат-патефон, влучається електричний струм і маємо „готовий" концерт. Щось подібне, як з їстівною консервою: відкриваємо „кену" і їмо готову поживу. Тепер і говорять люди, пощо витрачувати час на готування „старокрайових" потрав, коли можна харчуватись готовою, фабричною поживою. Знову аналогія: пощо іти на концерт, витрачувати гроші на купно квитків і час на їзду, коли можна раз куплену платівку вложити в апарат, залучити електричний струм — і маємо концерт. Тільки, говорять, що всякі консерви не дуже то здорові.

А втім ідея консервованої музики доволі стара, але з розвитком техніки вона щораз більше удосконалюється. Колись у „сальонах" наших бабусь висіли на стінах годинники, а то й картини з апаратами, які вигравали менуети й інші „куранти". Був також період часу, в якім були „катеринки", коробки з механізмом, що вигравали мелодії оперет і маршів, якими „катеринкарі" розвеселяли мешканців міст і наших селян на ярмарках. Пригадую такого „майстра", який заходив в неділю в полудне на подвір'я дому в ринку у Львові, де був приміщений Музичний Інститут Лисенка (перед першою війною) і давав свій „катеринковий концерт". Як на біду в цьому часі мав д-р Людкевич лекції гармонії, і цей „концерт" випроваджував його з рівноваги. Ми, учні, мусіли випрошувати „майстра" з подвір'я, щоб успокоїти нашого учителя.

Розвиток техніки зазначився у всіх ділянках життя, зачепив він і мистецтво, але не тільки в доброму значенні, бо він спростив і ще спрощує його. Навіщо тратити час на науку фортепіянової гри, коли можна вложити в інструмент награний валок, влучити електричний струм — і „шафа грас". Ми бачимо щораз то нові винаходи змеханізованих музичних інструментів, щоб, як це захвалюють реклями, без науки і труду можна грати на данім інструменті різні твори, які тільки душа забажає. Так спрощується мистецтво, так вбивається саму ідею мистецтва, бо ж таке змеханізоване мистецтво не є ніяким мистецтвом. І навіть там, де техніка може прийти з користю для мистецтва, треба бути обережним, щоб не перейти меж. Епохальний винахід Едісона — фонограф спрямований на невідповідний шлях, не причиниться для популяризації правдивого мистецтва, а може його викривити. Маю на думці грамофонові платівки, на яких можемо „консервувати" не тільки поодинокі частини музичних творів, але й цілі опери чи інші музичні твори. Та щоб ці твори були вартісні під мистецьким оглядом, мусять вони бути виконані як належить і законсервовані за найновішими методами. Не треба додавати, що і самі твори повинні мати дійсно мистецьку вартість. Продуценти платівок повинні брати це до уваги і не керуватися тільки „бизнесовою" сторінкою, щоб якнайбільше заробити. Певна річ, що добре награна платівка не обійдеться дешевою ціною, але зате вона знайде завсіди признання і у слухача і в покупця, і що найважніше, не буде поганим свідоцтвом нашого мистецького убожества. Тим часом багато наших платівок, які є у продажу, дають якраз протилежне свідоцтво і псують добру славу української музики.

Саме консервування музичного твору на платівці не просте і не легке, як може дехто думає, а людина, яка слухає награного твору, хоче чути його у справжнім оригіналі, себто хоче мати найвірнішу відбитку твору. В Америці найшли на це дуже влучне означення „Гайґ Фіделіті", термін, який не легко віддати в інші мові, і навіть такі „специ", як німці, не можуть його точно перекласти, бо „найвища вірність звуку" не віддає думки оригіналу. Про що іде в цьому означенні? Перше, це награння твору на платівку має віддати можливо найдокладнішу картину звуку, а друге, відтворення твору з платівки має „витягнути" з неї все, що законсервоване в рівчаках платівки. Нинішня, модерна платівка (довгограюча) може у далеко більшій мірі зблизити твір до природної картини звуку, ніж платівка з давніх років, але для осягнення природности звуку мусять бути вжиті різні технічні засоби при награванні платівок. Одним з найважніших засобів є притишення низьких тонів-басів, а піднесення чи посилення високих тонів, бо в цей спосіб можна оминути „пошуму голки" апарату. При виконуванні твору з платівки, цей процес мусить бути обережний, щоб дістати рівну картину звуків награного твору. Це тільки одна з проблем „Гай Фіделіті", а над цими проблемами ломлять собі голови різні продуценти платівок, цим займається і над цим працює „Міжнародна електротехнічна комісія" у швайцарськім Берні, яка і виготовила вже відповідні проєкти. Та не тільки сама техніка награння платівки має велике значення, бо і найкраще награна платівка не дасть слухачеві вдоволення, якщо віддавчий (патефон) не буде досконалий, як не буде доброго голосника, посилювача (зміцнювача), як не буде відповідного приміщення з „акустичною внутрішньою архітектурою" як кажуть фахівці. Бачимо, скільки мороки мають тепер люди з консервованою музикою, яка ще недавно обмежувалася до примітивного ґрамофону з великою тубою і корбою до накручування.

Так, як не дивитися на справу консервованої музики вона має велике значення у розвитку музичної культури. Поминаючи те, що їй завдячуємо модерний запис народніх мелодій, які були б загинули безслідно, завдяки винаходові Едісона ми маємо утривалені на платівках твори геніяльних композиторів у виконанні знаменитих мистців виконавців і диригентів, як Тосканіні, Фуртвенґлер та інші. Самі твори є записані нотними знаками, але це ще не все, бо кожний виконавець соліст чи диригент, вкладає у виконуваний твір свою душу інтерпретуючи твір він дає частину свого „я", він одуховлює твір композитора і робить його немов живим.

Твір, награний на платівці, залишається, хоч виконавець відійшов у засвіти.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Ню Йорк, Н. Й.

Свято Т. Шевченка.

В сучасному українському побуті дні народження і смерти Т. Шевченка перетворилися у найбільше національне свято, що об'єднує насправді всі українські верстви і всі політичні та інші угрупування, якщо вони дійсно почувають себе українськими. Цьогорічне свято Шевченка в Ню Йорку ще відзначилося тим, що імпрези відбулися вчасно, без перенесення „з технічних причин" на пізнішу дату.

За прийнятим „модусом", наукове зібрання в честь Т. Шевченка улаштували спільно НТШ і УВАН 9 березня в домі НТШ (Президія в складі проф-в: М. Зайцев, М. Ветухів, В. Дорошенко і В. Січинський). Два реферати, виголошені на Академії, торкалися мало знаних ширшому громадянству тем, в яких доповідачі подали нові або мало відомі матеріяли. Проф. В. Лев у доповіді „Століття визволення Шевченка з заслання" сумлінно зібрав усі найважніші дати і події з заслання Шевченка, зв'язуючи їх з творчістю поета і мистця під час заслання і короткого життя по засланні. Мґр. П. Грицак в доповіді „Ідея Вашинґтона у Шевченка" дав спробу з'ясувати заінтересування поета визвольними ідеями Вашинґтона, нав'язуючи головно до конституційного закону Вашинґтона, з яким, як доводив доповідач, був ознайомлений наш поет.

Другу імпрезу для ширшого громадянства — Концерт на честь Т. Шевченка, зорганізував Комітет Об'єднаних Амер.-Українських Організацій м. Ню Йорку, Відділ УКК і НТШ, і вона відбулася 10 березня у „Фешен" Інституті.

У змістовному і добре опрацьованому рефераті ред. В. Кравців звернув увагу на величаві і все актуальні ідеї і заповіти Т. Шевченка, яких, на жаль, не все дотримуються сучасники. Доповідач між ін. подав численні витяги з писань російських письменників і літератів - сучасників поета, що зустріли літературний дебют великого поета. Ця „оцінка", як консервативних, так і „прогресивних" російських письменників, була не тільки гостро неґативна, але і глибоко образлива для українського визвольного і національного руху. Такі факти потрібно не раз пригадувати, особливо в зв'язку з фальшивими твердженнями „найбільш прогресивної науки" про те, що нібито російські „прогресивні" письменники мали „благодатний" вплив на творчість Шевченка.

Музично - мистецька частина концерту відзначалася добре обдуманою і вдало підібраною програмою. Своїм змістом вона строго відповідала хвилі моменту, а своєю формою стояла на високому і небуденному рівні.

Марія Полиняк - Лисогір, сопрано з Сіти Опери в Ню Йорку, своїм аксамітовим тембром, в парі з доброю технічною вишколеністю, виконала композиції Гайворонського і Лисенка на слова Т. Шевченка. З особливою експресією відспівала „Сонце заходить" Гайворонського, інтересне своїми складними, не легкими для виконання, тональними контрастами. Мистецький фортепіяновий супровід І. Соневицького збільшував музичну вишуканість творів.

Декламація Марії Гринюк „Лебеди" з поеми „Гайдамаки", була виконана повільним темпом, з сутоліричним та емоціональним підкладом, що зрештою відповідає згаданій частині „Гайдамаків".

Фортепіянове сольо Калини Чічки - Андрієнко, як завжди, приваблювало своєю українською м'якістю, а при тім чіткістю виконання. Особливої фінезії досягла артистка в оригінальному творі Л. Ревуцького „Прелюд б моль" тоді, як в творі Ф. Ліста „Ун Соспіро" ми почули віртуозність і той самий м'який удар жіночих, але певних рук.

Декламація талановитого артиста театру Гірняка Ігоря Шугана „Посланіє" дала приклад глибокого розуміння „викривального" твору Шевченка, що від ніжних ліричних строф, переходить до драстичного обвинувачення, сарказму і проклонів на адресу поневолювачів.

Чільною точкою програми концерту був виступ Українського мішаного хору під диригентурою Ігоря Соневицького, що в цьогорічному сезоні звернув на себе загальну увагу. І. Соневицький, як кваліфікований, непересічного таланту композитор і диригент все більше здобуває признання і симпатії. Хор виконав більший твір Т. Шевченка — Д. Січинського „Лічу в неволі дні й ночі", що через свою складну фактуру (в характері кантати) і різноманітну голосову скалю, рідко репродукується і тому мало відомий. Завдяки оригінальній інтерпретації диригента, твір одержав особливе звучання, з великим ефектом використовуючи темброві модуляції та експресійні відтінки. Хористи живо реаґували на чіткі та повні виразу рухи свого диригента. Цей найновіший виступ хору підтвердив, що маємо справді мистецький і добре вишколений хор на належному культурному рівні. До повного успіху причинився виступ оперового співака Л. Рейнаровича, що знаменито виконав сольову партію та бездоганний фортепіяновий супровід К. Чічки-Андрієнко.

Велика заля „Фешен" Інституту була тісно обсаджена громадянством. Це тим більше треба вітати, бо чистий прибуток з імпрези, як це вже увійшло у звичай, призначено на Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в Ню Йорку.

Концертом на честь Т. Шевченка український музично-мистецький світ в Ню Йорку закінчує імпрези цьогорічного сезону (1 листопада, Державности, Франка, Шевченка). Організував їх Комітет Українських Організацій м. Ню Йорку, що в цій каденції досяг особливого успіху (голова Р. Гутлевич).

Треба особливо вітати, що в усіх імпрезах щезла колишня аматорщина, припадковість, шабльоновість. Мистецька референтура Комітету (П-ні О. Соневицька) поставила імпрези на високий ідейний та мистецький рівень та дала змогу почути і побачити нові твори або нову інтерпретацію маловідомих творів, все маючи на увазі їх мистецький рівень.

Черговий концерт Комітету має бути присвячений Карпатській Україні, що відбудеться 24 березня ц. р. В зв'язку з різними імпрезами, що відбивали відомі події в сателітах СССР, особливо на Мадярщині, віриться, що українське громадянство заманіфестує в належний спосіб свою симпатію до цієї частини українських земель так само, як заманіфестувало свою солідарність і соборність у всіх згаданих вище українських імпрезах.

В. Січинський.

Фінікс, Арізона

Вшанування Шевченкових Роковин.

10 березня ц. р. українська громада Фініксу вшанувала пам'ять нашого генія й пророка — Тараса Шевченка.

Програма була, хоч і невелика, але добре складена й старанно виконана. Добре опрацьований реферат з чуттям виголосив інж. П. Донченко, а невеликий хор гарно відспівав „Заповіт" та та пару пісень до слів Т. Шевченка. Пані Х. Василенко та п. Ів. Васьків добре продеклямували поезії Т. Шевченка, які зробили сильне враження на присутніх.

З молодої ґенерації активну участь у влаштуванні академії брала Тетяна Василенко. Її добрий голос мило звучав у хорі, а її деклямація й фортепіянове сольо були старанно виконані й зробили приємне враження. Треба згадати наймешного учасника програми — Богданка, внука п-ства Солинників, що своєю деклямацією „Сонце сходить" зворушив приявних до сліз.

Щира подяка належиться ініціяторам і організаторам свята та виконавцям програми, які, вклавши багато енерґії, дали нам стільки духового задоволення в такій віддаленій від українських осередків Арізоні.

Г. Л-ич.

Міннеаполіс, Мінн.

Святкування Роковин Т. Шевченка.

10 березня Міннесотська Філія УККА відзначила чергові Роковини нашого Поета і Пророка Т. Шевченка. Свято відкрив вступним словом проф. О. Грановський, новообраний голова Філії УККА. З доповіддю виступила п-ні О. Костюк. Головну увагу вона присвятила питанню релігійних поглядів Шевченка, довівши низкою цитат з „Кобзаря" необґрунтованість і брехливість совєтської критики, яка робить з Шевченка безбожника. Далі п-ні Костюк зупинилась на темі „Шевченко і ми", з жалем ствердивши, що деяка частина нашої української еміґрації починає забувати заповіт великого Кобзаря: „Свого не цурайтесь", та не дбає за виховання дітей в національному дусі, не посилає їх до „Рідної Школи".

Концертова частина була неширока, але витримана і пройшла цілком успішно. Складалася вона з кількох деклямацій (дітей і дорослих), сольоспіву та виступу збірного хору. Центральним виконавцем була пані О. Бринь. Вона і співак-тенор О. Сагуленко гарно виконали дует з опери Аркаса „Катерина". Крім цього — на тлі деклямації з „Тополі" вона проспівала ще дві пісні: „Полюбила чорнобрива" (муз. І. Білогруда) та „Плавай, плавай лебедонько" (муз. К. Стеценка). П-на Л. Міцькович була партнером п-ні Бринь, як декляматорка. Вона деклямує дуже добре, але цього разу, забувши про далеко неідеальні акустичні спроможності залі, говорила з глибини сцени, і її голос не завжди доходив до авдиторії.

До успіху вечора спричинився також виступ п-ни Є. Верецької, яка проспівала „Минають дні" (муз. М. Лисенка) та досить важку для виконання „Пісню Матері" з опери Аркаса „Катерина". П. В. Ґрінвальд прочитав поему „Кавказ". Група дітей (брати Буланицькі Андрій та Василь, В. Мельниченко, Н. Перчишин, М. Прядка) у супроводі пані О. Хоролець виконала „віночок" — монтаж з віршів Шевченка, закінчивши його колективною деклямацією „Окнуті степи, озера".

Добре співав збірний хор під диригуванням о. Прот. М. Бриня. Виконано „Заповіт" (муз. К. Стеценка), „Чого мені тяжко" (муз. Волошина) та „Жалібний марш" (муз. М. Лисенка).

Шкода, що чомусь не проспівано заповідженої в програмі улюбленої пісню Т. Шевченка „Ох і зійди, зійди".

Закінчено Свято співом Національного Гимну. Американський Гимн на початку відіграла на фортепіяні панна Сокольська.

Сцена була гарно оформлена артистом - маляром О. Булавицьким.

В останньому слові проф. О. Грановський подякував всім учасникам і тим особам, які технічно допомагали в організації вечора, і закликав все українське громадянство (особливо ж співаків і хористів) до співпраці і активної допомоги в улаштуванні дальших імпрез, заміченних філією УККА, а саме: „Українського Дня" та „Листопадового Зриву".

Свято відбулось в залі школи св. Боніфація. З приємністю треба відмітити, що почалося воно майже точно.

О. Ф.

Милвіл, Н. Дж.

Шевченківське Свято.

10-го березня о 7-ій год. веч. в нашому Народному Домі на Гогбін Рд. відбулася Шевченківська академія, яка складалася з двох частин концерту та вистави „Невольник". Залю масово заповнили люди, які прийшли, вірніше приїхали, щоб не злим, а добрим словом згадати Великого Пророка України. Концерт розпочався невмирущим „Заповітом", який виконав хор Православної Церкви Св. Апп. Петра і Павла під кермою В. Романкова. Далі хор проспівав „Прийшли до Тебе батьку". Після цього виступали з деклямаціями учні Рідної школи: Івась і Грицько Антоничики деклямували: „Тарас" та „Розрита Могила", Василь Мусій та Вітя Дзюба „Іван Підкова", Ґлорія Шерженська „Думи мої, думи", Галя Кудин „Світе тихий", Теді Шерженський „Межні 13-ий минало", Галя Сторожук „Село українське", Дзвенислава Цапар „Сонечко тихо гасне" та Ніна Дзюба „До Основ'яненка". На цьому дуже гарному попис нашил найменших, закінчилася перша частина. Друга частина розпочалася виставою „Невольник". Виставу приготував наш енерґійний і досвідчений о. парох В. Коваленко, і тому вона випала гарно і викликала загальне задоволення і признання. Гарні костюми і добре удекорована сцена разом з гарним знанням роль та доброю грою учасників, забезпечили виставі успіх. Поставник так зумів усіх навчити, що трудно сказати, хто краще грав, бо всі грали добре, за що і належиться всім щира подяка. Ролі виконували такі наші пані і панове: „Ярина" Д. Цапар, „Дівчина" Н. Шумило, „Коваль" і „Неплюй" В. Вітошинський, „Степан - Невольник С. Козатчук, „Недобитий" В. Романків, „Опара" М. Дунець, „Кукса" М. Шумило, „Джура" П. Сахарнацький, „Зачепа" Т. Купер, „Покришка" Г. Замойський та „Поводир" Вітя Дзюба. Закінчивши з добрим успіхом виставу, присвячену Співцеві України — ми відзначили 70-річчя нашого Мілвіллського співця В. Романкова. Наш о. парох сказав гарне слово привіту і вручив від громади коперту з даром, а присутні відспівали „Многії літа"!

Збірка принесла $92.50. Сума ця розподілена на: Місійний фонд, на питомців Теології та на Конґресовий Комітет, і вже всім на другий день чеками розіслано.

І. Найда.

Цінні матеріяли

Ярослав Рудницький. Матеріяли до українсько-канадійської фольклористики й діялектології. I. Українська Вільна Академія Наук. Збірник Заходознавства. Т. III (1). Вінніпеґ, 1956, ст. XVI+280.

Редакція цього видання зазначує, що це третій том Збірника Заходознавства, якого два перші томи вийшли були друком як видання Комісії Заходоі Американознавства при Всеукраїнській Академії Наук у Києві 26 років тому. УВАН хоче продовжувати цей Збірник і перед нами перший том „виданий за допомогою людей доброї волі". Прізвища цих меценатів української науки видруковані на вступі цього видання.

Автор „Вступу" і редактор та збирач цих фольклористичних матеріялів — Ярослав Рудницький упорядкував їх за такими групами: перекази й спогади про місцевості; оповідання й спогади про піонерські часи; канадійські сміховинки; приповідки; звичаєвий та обрядовий фольклор; пісні про Канаду; пісні й спогади про „старий край" і різне. Окремо зібраний матеріял із збірки И. Дзьобка, який жертвував на видання цієї книжки аж 400 долярів.

В книзі вміщені ті матеріяли, які наші люди принесли з собою ще зі „старого краю", а також і той фольклорний матеріял, який вони створили вже в Канаді.

Найбільше тут матеріялу, який наші іміґранти принесли з собою, або вже в Канаді пізнали з українських книжок. І так із збірки згаданого вже И. Дзьобка надруковані, між іншими, й такі пісні, як „Їхав козак за Дунай"; „Ой пив Байда"; „Ходив чумак по риночку" і стрілецька пісня „Ішов стрілець на війноньку". Також і інші записи в цьому виданні свідчать про те, що фольклорний матеріял канадійців українського походження зростає, присвоюючи собі найновіші українські пісні. Цей процес ще збільшиться після того, як приїхали до Канади нові іміґранти.

Цікавий і фольклорний матеріял, який виник уже в Канаді. Та тут треба бути обережним, що зараховувати до „канадійської" фольклорної творчости. В „канадійських сміховинках" знаходимо і такі сміховинки, які знані і в „старому краї" (ч. 44 — про „черевики бомбоси" і ч. 47 — про „багатого хлопа, в якого злодій вкрав гроші за продані воли".)

Українці в Канаді живуть компактно в трьох провінціях (Манітоба, Саскачеван і Алберта) і тому могли зберегти багату свою народню творчість. Добре зробив проф. Яр. Рудницький, що опублікував принаймні частину цього багатого нашого скарбу; можливо, що йому вдасться видрукувати й решту.

Л. Луців

З НОВИХ ВИДАНЬ

Роман Завадович. Богута Багатир. Історична казка в образках. Книга 1, частина 1. Видання Українського Народного Союзу, Джерзі-Сіти — Ню Йорк, 1956. Стор. 19.

Довгі суперечки про нашу дитячу літературу не дають наявного наслідку, бо в них звичайно говорять про те, що повинно бути, а не про те, що є.

У дискусіях правильно стверджується, що дитяча література повинна бути цікава, зрозуміла і патріотична. Одначе дискутанти часто переконані, що сучасним дітям цікаве те, що колись було цікаве їхнім батькам і що книжка для дітей повинна пробуджувати любов юного читача до того, чим колись жили його батьки.

Забувають, що дитина живе в іншому оточенні, де почуває себе прекрасно й де її батьки почувають себе досить незручно.

Світ теперішньої дитини це міжпляветні літаки, ковбойські фільми й мрії про власне авто. Кінь не витримує автової конкуренції, а ковбой барвніший і ближчий від козака, що воює проти якихсь незнаних татар і яничар.

Р. Завадович перший пробує погодити мрії дітей і бажання їхніх батьків. Його новий твір зовнішньо пригадує популярного Терзана. Головне місце займає тут не текст, а образки, розложені, — щоб не переривалось враження послідовности дії — по кілька на сторінці.

Ілюстратор, М. Левицький влучно скеровує увагу глядача на головну постать багатиря, оминаючи зайвих подробиць.

У тексті помітне намагання наслідувати мову народних казок, що дає необхідну в дитячому творі точність мови. Проте залишились труднощі, що їх неможливо оминути й цей твір дитина, виросла на чужині, упередже повинна прочитати з поміччю старших. Дитині треба пояснити не тільки такі слова, як „печенізький табір", „старозілля", „юноцвіт", але й незрозумілі тут, але найзвичайніші на батьківщині, як „галява", „жорновий камінь" чи „волочити".

Справу рятує досконалий переклад на англійську мову Осипи Гібайло-Гібонс. Це дивне, але в цих обставинах саме простий, зрозумілий переклад відкриє багатьом шлях до рідної книжки.

Доля Богути, звичайно, в руках автора. Якщо самому Богуті доведеться загинути в його багатирських змаганнях, то може, хоч якийсь його далекий нащадок домандрує у нашу добу. І, якщо Богута їздив на крилатому коні, то його потомок може осідлати атомову ракету, а пригоди на незнаній плянеті можуть бути такі ж цікаві, як і в давній Україні.

Іван К-ий

● **Міжнародний Геофізичний Рік** триватиме 18 місяців, від 1 липня 1957 по 31 грудня 1958 року. Переведення його коштуватиме 225,000,000 дол., що їх мають покрити 57 держав. Його ціль — строго наукова, і охоплює такі ділянки науки, як метеорологія й атмосферична хемія, ґеомаґнетизм, океанографія, кліматологія, дослідження над соняшним променям і штучним радіюванням, вивчення льодовиків, підбігунової активности і т. д. Один із найбільш заслужених дослідників полярних обширів, адмірал Вирд, помер минулого тижня, не доживши „Геофізичного Року", що його переведення активно підготовляв.

Український Літературно-Мистецький Клюб Ню Йорк 149 2-га

З Літературно - Мистецького Клюбу в Ню Йорку повідомляють, що в п'ятницю дня 22-го березня відбудеться в приміщенні клюбу доповідь ред. Богдана Кравцева п. н. „Радощі і злидні колекціонерства" із показом старих мап України XVI сторіччя. Початок о год. 8-ій вечора.

Короткі Вістки

● **Польські комуністи** дуже стурбовані замітками в американській пресі, що фінансова допомога Польщі збоку Америки допомогла б послабити зв'язки між Варшавою і Москвою. Гомулка, здаючи собі справу з катастрофального стану польської економіки, до якого довели грабіжницька політика Москви й комуністичні експерименти, хотів би дістати від ЗДА грошей, але боїться репресій від Москви. Тому „Трибуна Люду" присягається, що „з державою, приязнь якої є єдиною підвалиною польської незалежности і безпеки, неможливо послабити зв'язки".

● **Моше Пійде**, голова югославського собрання (парляменту) і один з найближчих співробітників Тіта, помер минулої п'ятниці від удару серця на 67-му році життя, в домі югославського амбасадора у Парижі, вертаючись з Лондону, куди їздив на чолі делеґації югославський комуністичних „парляментаристів". У Београді влаштували йому парадний похорон.

● **Варшавський „Свят"** вмістив статтю свого кореспондента Маріяна Подковінського, який недавно об'їздив Америку і запевняє, що Шикаґо — це найогидніше місто у світі. Подковінський характеризує мешканців Шикаґа, як ввічливих і привітних людей, але представляє це місто, як нору, в якій невідомо, коли ніч, а коли день, коли падає дощ, а коли світить сонце, бо, мовляв, завжди воно закопчене, темне і задушливе від смороду, що шириться з різниць.

● **Д-р Макс Лязеров**, шведський лікар шкірних недуг, розкрив на спеціяльно скликаній пресовій конференції свій винахід, як відмолоджувати стару людську шкіру. Він винайшов „поживу", яка реґенерує шкірні клітини та вигладжує зморщки на чолі, у кутиках очей, під очима, довкола носа, від носа до уст, довкола уст, під підборіддям і на шиї, — себто скрізь там, де насамперед виявляється старість.

● **Колишній конґресмен** із Ню Йорку, син Ф. Д. Рузвелта — Френклін Делано Рузвелт молодший повідомив, що він вже не є правним представником Домініканської республіки в ЗДА. За свою працю він діставав від домініканського уряду 30,000 долярів річно. Рузвелт залишив це становище в зв'язку з таємничим зникненням професора Колумбійського університету, д-ра Ґаліндеза, про якого немає вістки від 12 березня 1956 року.

● **Совєтське міністерство виховання** вирішило, що на майбутнє найменше 60% студентів високих шкіл мусить походити з молоді, яка фізично працювала по фабриках і колгоспах. Це рішення, передискутоване перед тим в ЦК компартії, прийнято після ствердження, що високошкільна совєтська молодь забагато часу прогайновує на дансинґах, пиятиці й інцій „контрреволюційній гульні".

ИТАЛІЙСЬКІ ДІТИ ВІТАЮТЬ НІКСОНА

Віце-президент Ніксон передає свій прапор італійським дітям, що зібралися його вітати в домі дружини покійного прем'єра де Ґаспері, у Вілья Кляра в Італії.

Сенатори критикують законопроєкт про придорожні реклями

Вашингтон. — Демократичний сенатор Ричард Л. Нюберґер сказав на Сенатській Підкомісії Публічних Шляхів, що урядовий законопроєкт про заборону ставити реклямові таблиці здовж 41,000 миль завдовжки міжстейтових шляхів є недокладний і так зредаґований, що окремі стейти зможуть дозволяти на придорожні реклями навіть тоді, коли той закон буде ухвалений в Конґресі. (В законопроєкті є виїмок, згідно з яким можна б будувати реклямові таблиці в тих місцях, де є „торговельні або промислові" райони). Секретар торгівлі Сінклер Вікс погодився з критикою сенатора Нюберґа. Голова підкомісії сенатор Алберт Гор заявився проти того, щоб можна було припинити тим стейтам федеральну допомогу на будову шляхів, які дозволять придорожними реклямами опоганювати красвиди та внеможливлювати туристам з авт подивляти красу країни.

Сенатор Морс діставав гроші на вибори від Спілки Шоферів

Ноксвілл, Теннессі. — Демократичний сенатор Вейн Морс із Ореґону признався до того, що під час виборів в 1944, 1950 і 1956 році діставав грошову допомогу від Міжнародного Братства Шоферів, провідників якого переслухує тепер Сенатська Слідча Комісія. (Сенатор Морс до 1955-го року був республіканцем, а пізніше перейшов до демократів). Та Морс заявив, що слідство в Сенаті виявило конечність драстичних процедуральних реформ в Спілці Шоферів. Він відмовився докладніше обговорювати цю справу, „поки не буде закінчене слідство в Сенаті і поки не скаже своє слово суд присяжних". На думку сенатора Морса слідство виявило також, що треба б „дбайливо зреформувати і процедуру слідства в сенатських комісіях".

Совєти хочуть переламати ворожість Ірану

Тегеран. — Совєтський уряд переслав іранському шахові Мохаммедові Реза Палеві новенький літак типу Ільюшін-14, як персональний дарунок. Сріблистий літак із люксусовим внутрішнім уладженням, є тотожній, як той, що його Москва прислала була в дарунку індійському прем'єрові Неру. Цей останній жест є одним із проявів, як Совєти стараються послабити ворожі комуністам настрої в Ірані та прихилити собі ту країну. Цю тактику Совєти ведуть послідовно в останніх двох роках, відкликавши для тієї цілі попереднього свого амбасадора Анатолія Лаврентієва, за часів якого були часті арештування за шпигунство в користь СССР та який сепарувався від іранського громадського і товариського життя. Новий совєтський амбасадор Ніколай Пеґов застосував, за вказівками з Москви, цілком іншу тактику і виявляє на кожному кроці „сердечність" і „добродушність". У поважніших ділах, як дарунок літака, Совєти поступилися Іранові при викреслюванні державного кордону в різних спірних пунктах, звернули Іранові свою невелику нафтову концесію в Кавір-Куріян, як теж поступились в питанні риболовлі у Каспійському озері. Все ж, Іран далі є вірний антикомуністичному Баґдадському пактові, що його Москва завзято поборює.

● **У Токіо**, столиці Японії, в одну лише минулу п'ятницю вибухло 35 пожеж. Хоч у той день був досить сильний вітер, всі пожежі вдалося погасити розмірно швидко.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

МЕНВІЛ, Н. ДЖ. — Т-во ім. Т. Шевченка, Відд. 349 подає до відома своїм членам, що збори членів для побирання членських вкладок, як і полагодження всіх інших справ, відбуватимуться впродовж 1957 р., в кожну другу неділю місяця, від год. 2-ої по пол. в домі ветеранів, при вул. Вашинґтона. Присутність всіх членів, у вище згаданих днях, є конечна, з огляду на обговорювання дуже важливих загальноукраїнських справ, а в першу черґу „Союзових", як культурно освітні та організаційні. Позамісцеві члени, що не зможуть брати участи, у вище згаданих днях, можуть полагоджувати свої справи, як вплачування вкладок і інш. в приватнім мешканні І. Гнідя, секр. 349 Відд. в Мілстоун (Millstone), Н. Дж., найпізніше до дня 20-го кожного місяця. — І. Шеґера, предс., І. Гнідь, секр.

Посмертні Згадки

АННА ПАСНАК, довголітна членка Відд. 294 Т-ва „Згода" в Ровей, Н. Дж., померла 12-го березня 1957 р., проживши 66 років. До УНСоюзу вступила в 1929 р. Походила з м-ка Стритни, пов. Рогатин. Оставила сина і дочку, 2 внуків. Похорон відбувся з похоронного заведення 15-го березня 1957 р. до церкви св. І. Хрестителя, о 9-ій год. ранку, а опісля на кладовище в Ровей, Н. Дж., при участі родини, членів Т-ва і знайомих. — В. Їй П.

Я. Салій, секр.

СТАХ ЛАВРОВСЬКИЙ, член 76 Відд. УНСоюзу в Нюарку, Н. Дж., помер 9-го березня 1957 р. на 74 році життя. Покійний народився в 1882 р. у Перемишлянах, пов. Бережани, Зах. Україна. Полишив дружину, також членка УНСоюзу, 7 дітей, 14 внуків. Похорон відбувся 13-го березня 1957 р. на цвинтар св. Хреста. — В. Й. П.

В. Салабун

ІВАН БУКАТ, довголітній член Б-ва св. Петра і Павла, Відд. 81 УНСоюзу в Куртіс Бей, Мд., упокоївся в Бозі 9-го березня 1957 р., проживши 78 років. До УНСоюзу вступив 1912 р. Покійний походив з м. Скалату, Зах. Україна. Залишив в смутку дружину Людвіку і двох братів Петра і Йосифа. Похорон відбувся з пох. заведення 13-го березня 1957 р., при участі родини, членів Т-ва і знайомих до укр. кат. церкви св. Петра і Павла, опісля на вічний спочинок на цвинтар св. Хреста. — В. Й. П.

А. Блавцяк, секр.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ОГОЛОШЕННЯ СВЯТОЧНИХ ПОБАЖАНЬ У „СВОБОДІ"

Адміністрація „Свободи" повідомляє, що йдучи на зустріч загальним побажанням, вона й в цьому році призначить окремі шпальти збільшеного великодного числа на оголошення традиційних святочних привітів і побажань. Ціна оголошення залишається така сама, як і в попередніх роках: 2 доляри за 5 рядків, та більше відповідно до величини оголошення, а саме: 1 цаль через одну шпальту $2.00, 1 цаль через 2 шпальти $3.50, 2 цалі через 2 шпальти $6.00, 3 цалі через 2 шпальти $10.00, 4 цалі через 2 шпальти $15.00, 5 цалів через 2 шпальти $18.00, 6 цалів через 2 шпальти $22.00. Треба сподіватися, що загал нашого громадянства використає цю нагоду, щоби передати свої традиційні побажання та дати про себе знати своїм рідним, приятелям і знайомим навіть в найдальших закутинах світу, куди навряд чи звичайна пошта занесла б таку вістку. Великий тираж „Свободи" та відповідний зміст збільшеного святочного числа надають таким побажанням окремої вартости і значення. Зголошення святочних побажань, разом з грошевою оплатою, можна надсилати — найпізніше до 15-го квітня ц. р.

ТАРЗАН, ч. 3836. Гуркітливе прийняття

Коли їхній корабель зблизився до таємничого острова, два компаньйони були здивовані несподіванкою . . .

Велика печера врізувалася в скелистий півострів . . . досить, велика, щоб міг заплисти корабель.

Але це відкриття захмарене було злим привітом . . . Розлягся жахливий вибух, і смертоносна куля, високо піднявши воду, впала недалеко від своєї цілі!